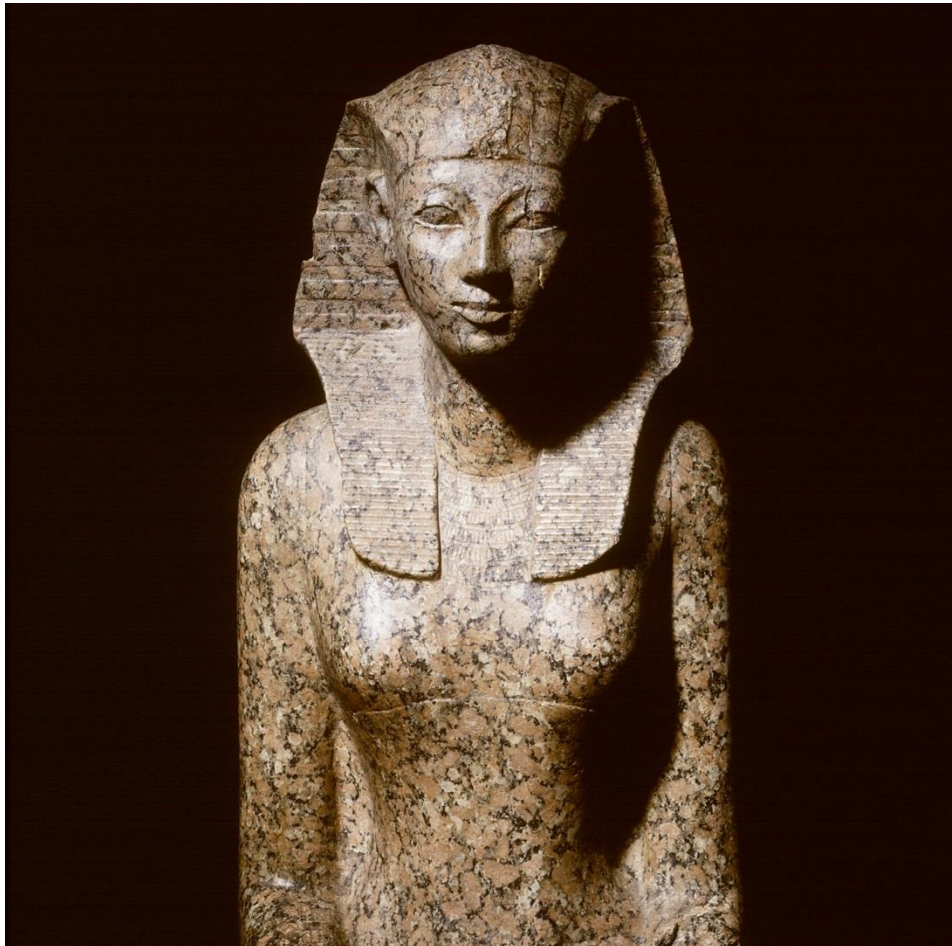

JAARREKENING 2016

Rijksmuseum van udheden

INHOUDSOPGAVE

BESTUURSVERSLAG	3
FINANCIËEL RISICOMANAGEMENT	10
VISIE OP VEILIGHEIDSZORG	11
BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT	13
DE NEGEN PRINCIPES VAN GOVERNANCE CODE CULTUUR.....	15
JAAARREKENING.....	19
GRONDSLAGEN VOOR DE FINANCIËLE VERSLAGLEGGING.....	22
TOELICHTING OP DE BALANS.....	24
NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN	29
TOELICHTING CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING – BATEN	31
TOELICHTING OP DE CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING - LASTEN	33
CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING – RENTEBATEN EN -LASTEN.....	36
OVERIGE GEGEVENS.....	36
GOEDKEURING & VASTSTELLING JAAARREKENING	36
CONTROLEVERKLARING ACCOUNTANT	37
PRESTATIEVERANTWOORDING.....	39

BESTUURSVERSLAG

Statutaire naam

Stichting Rijksmuseum van Oudheden

Kamer van Koophandel-nummer (RSIN)

41169522

Contactgegevens

Rijksmuseum van Oudheden (RMO)

Postbus 11114

2301 EC Leiden

telefoon: 071 - 5163 163

Doel, missie, bestaansredenen instelling

Het Rijksmuseum van Oudheden wil het centrale podium in Nederland zijn waar de oudheid en de archeologie voor een divers publiek tot leven wordt gebracht. Door middel van tentoonstellingen, educatie, publieke activiteiten, wetenschappelijke bestudering en (inter)nationale uitwisseling verhalen wij over de relevantie van de oudheid in heden en verleden.

Naweeën verbouwing 2015/ Vernieuwingen vaste opstellingen

Als gevolg van de asbestverwijdering in 2015 kon het museum vanaf december 2015 slechts gedeeltelijk open. Op 1 april 2016 volgde de opening van nieuwe, grotere tentoonstellingszalen op de eerste verdieping rondom de tempelzaal. Medio november volgde de heropening van de Egypte-afdeling, mede mogelijk gemaakt door de inzet van de bestemmingsreserve OCW uit de periode 2005/2012, de middelen die door de BankGiro Loterij ter beschikking zijn gesteld en een eigen investering van het museum. In zes jaar tijd zijn alle grote vaste opstellingen vernieuwd; Archeologie van Nederland (2011), Nederlanders in het Nabije Oosten (2013) en de Klassieke Wereld (2015) gingen aan de herinrichting van Egypte vooraf. Wat rest is een klein stuk Romeins Nederland, dat in de zomer van 2018 voor vernieuwing aan de beurt is. Alle vaste opstellingen zijn gefinancierd vanuit de exploitatieresultaten van de betreffende boekjaren. De kosten zijn, in tegenstelling tot de herinrichting uit de periode 1999/2000, dus niet geactiveerd.

Financiële positie

De vaste activa zijn gedaald van €225.704 (2015) tot €158.841. Er werd geïnvesteerd voor een bedrag van €56.383 (hoofdzakelijk in bibliotheekkasten, een invalidelift en een firewall). De vorderingen bestaan voor circa de helft uit een post vooruitbetaalde kosten van de aankoop Collectie Demarée met een bedrag van €436.800, tegenover €491.400 in 2015. Het verschil van €54.600 loopt weg tegen de kortlopende schuld die in de vorm van een schenking kwijtgescholden is. Deze methode uit 2015 wordt gedurende de looptijd van 10 jaar toegepast. Bij langlopende schulden staat de tegenpost Lening Collectie Demarée. De liquide middelen zijn met €3.476.128 hoog, met 73.7% van het balanstotaal, maar vrijwel gehalveerd ten overstaan van 2015. Dit komt door twee grote uitgaven. Tussen 2014 en 2016 was het verschil tussen de veel lagere huurkosten en de huisvestingssubsidie opgelopen tot €2.355.657. Dit bedrag is terugbetaald aan OCW. Daarnaast heeft het museum de vaste Egypte-afdeling gerealiseerd voor in totaal €1.480.342, waarvan het grootste deel betaald is in 2016.

Het eigen vermogen bedraagt per eind 2016 €1.755.658, tegenover €3.930.359 in het jaar daarvoor, en is vrijwel gehalveerd. Dit wordt veroorzaakt door dezelfde aspecten als genoemd bij de liquide middelen, te weten het terugbetalen van de te veel ontvangen huur en het benutten van het bestemmingsfonds voor de vaste opstelling Egypte. Daarnaast heeft het RMO particuliere schenkingen ontvangen voor in totaal €307.275 en aan het bestemmingsfonds vaste presentaties is een bedrag van €119.442 toegevoegd. Het besluit hierover is genomen in 2015, met het oog op toekomstige vervanging van alle vaste opstellingen. Doordat de effecten van periodeverschillen tussen subsidies en uitgaven voor grote projecten achter ons liggen, geeft de balans per eind 2016 een tamelijk schoon beeld. Toch worden de ratio's voor liquiditeit en solvabiliteit opnieuw beïnvloed door bijzondere posten, zoals de eerder genoemde schenkingen en het toevoegen aan het bestemmingsfonds vaste opstelling. Met deze posten komt de liquiditeit uit op 2,7 en de solvabiliteit op basis van de algemene reserve op 18.5%; zonder deze posten op 1.8 respectievelijk 20.7%. Het RMO hanteert een norm van meer dan 1.3 bij de liquiditeit en wenst een solvabiliteit tussen 20% en 25%.

De totale baten zijn met €9.131.939 ongeveer 3% hoger dan in 2015. Aan de kassa werd, ondanks 156.192 bezoekers (2015: 120.895), iets minder geïncasseerd vanwege het feit dat er geen toeslag gold. De buitenlandse tentoonstellingen brachten €168.000 op tegen €377.398 in 2015. Daarentegen is voor een totaalbedrag van €210.823 aan niet-structurele subsidies ontvangen (2015: €92.949), hoofdzakelijk voor het onderhoud aan het depot Raamsteeg (€115.000) en het digitale project Archeologie op de kaart (€60.000). De lasten zijn met een totaal van €8.903.149 bijna €1.1 miljoen lager dan in 2015. Dit wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de uitgaven aan het project asbestsanering, waarvoor in 2015 €1.645.853 werd uitgegeven. Hier staat tegenover dat het ontwerp en de bouw van tentoonstellingen (o.a. vaste opstelling Egypte) €2.344.426 kostte en in 2015 (o.a. vaste opstelling Klassieke Wereld) €1.981.069, een verschil van ruim €360.000.

Vennootschapsbelasting

De stichting is per 1 januari 2016 waarschijnlijk belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting. Vooralnog heeft de inspecteur hierover nog geen definitief standpunt ingenomen. Vooruitlopend hierop is de fiscale winst over 2016 berekend in overeenstemming met de rekenregels welke door de inspectie met andere musea zijn overeengekomen. Resultaat hiervan is dat er geen vennootschapsbelasting over 2016 afgedragen hoeft te worden, een eventuele belastingvordering uit hoofde van verrekenbare fiscale verliezen is niet opgenomen.

Verloop van bijzondere posten tussen 2013 en 2016

In het jaar 2016 werd met Egypte de laatste grote vaste opstelling vernieuwd. In de periode 2013-2016 zijn er meerdere grote projecten uitgevoerd zoals de asbestsanering en de vervanging van de vaste opstelling Klassieke Wereld, beiden gerealiseerd in 2015. Daarnaast liep vanaf 2014 de huisvestingssubsidie voor het deel huurkosten niet meer parallel met de werkelijk betaalde huur. Deze aspecten hadden gevolgen voor de liquide middelen, het exploitatieresultaat en het uiteindelijke resultaat na mutaties reserveringen. Bovendien worden de ratio's van liquiditeit en de solvabiliteit er behoorlijk door beïnvloed.

Als bijvoorbeeld in 2013 een subsidie van €1.200.000 voor asbestsanering en brandveiligheid gegeven wordt en in dat jaar niet wordt besteed, dan gaan de liquide middelen omhoog, evenals het exploitatieresultaat. Daaronder egaliseert dit effect zich, doordat de ontvangen, niet uitgegeven subsidie gedoteerd wordt aan een bestemmingsfonds. Omgekeerd gebeurt precies hetzelfde zoals te

zien is in de daarop volgende jaren. Hieronder volgt een overzicht wat duidelijk maakt wat het effect op de liquide middelen en het exploitatieresultaat en de ratio's is:

	2013	2014	2015	2016
Liquide middelen	4.621.425	6.488.999	6.955.571	3.476.128
balans totaal	6.383.725	7.481.877	8.395.710	4.719.571
in %	72,40%	86,70%	82,80%	73,65%
Bijzondere posten verwerkt in exploitatieresultaat				
Asbestsanering	1.200.000		-1.200.000	
Huisvesting 2017		622.601	866.528	866.528
Egyptische opstelling				-1.227.288
Klassieke Afdeling			-968.710	
Herinrichting vaste presentaties				119.442
Schenken				307.275
Totaal bijzondere posten	1.200.000	622.601	-1.302.182	65.957
Exploitatieresultaat	1.567.923	877.925	-1.100.773	238.649
Resultaat na mutatie reserveringen	327.923	21.766	41.409	-
Liquiditeitsratio	4,9	4,7	2,6	2,7
Solvabiliteitsratio op basis Algemene Reserve	18,1	11,6	10,4	18,5

Prestatie-eisen

Het RMO volgde in 2016 voor het laatste jaar het model *Publieke Waarde* dat in 2012 is vastgesteld door de toenmalige Vereniging Rijksmusea. Dit model komt overeen met de prestatie-eisen die het Ministerie van OCW stelt. Het komt erop neer dat de belangrijkste museale functies worden gecombineerd met graadmeters als kwaliteit, bereik, impact en waarde:

	Publieksfunctie	Collectiefunctie	Kennis en wetenschap
Kwaliteit	Waardering	Beheer	Bronfunctie
Economische Waarde	Inkomsten	Objectkennis	Bronfunctie
Bereik	Contacten	Zichtbaarheid	Overdracht
Invloed (impact)	Betrokkenheid	Reputatie	Reputatie

Toen het RMO eind 2012 voor dit model koos, was de inhoud van de museumbrief van Minister Bussemaker van medio 2013 nog niet bekend. Haar nadruk op begrippen als samenwerking, publieksbereik, educatie, digitalisering, ondernemerschap, collectiemobiliteit- en zichtbaarheid zijn expliciet opgenomen in het model. Op de prestatie-eisen die OCW stelt wordt later ingegaan.

Eigen inkomsten

De resultaatafspraken met het Ministerie van OCW is met 36,5% gehaald. Het gemiddelde over de periode 2013/2016 bedraagt 40,3%, inclusief zeven maanden sluiting in 2015. Door de tentoonstelling

Nineveh (ondersteund met een half miljoen euro vanuit private fondsen) een jaar uit te stellen naar 2017 zijn er in 2016 relatief weinig middelen uit private financiering geweest.

Gelieerde rechtspersonen

De vriendenvereniging RoMeO deed een toezegging voor de kosten voor de 200 jaar RMO-publicatie tijdens het jubileumjaar 2018, uit te keren in dit feestjaar. Voor de aankoop van een object heeft de vereniging €150.000 gereserveerd. De stichting Zakenvrienden heeft het vermogen van circa €100.000 volledig geoormerkt voor bestedingen aan projecten. Twee projecten (Nacht van de Viool en Koninginnen van de Nijl) zijn in 2016 uitgevoerd. Het overgrote deel van het budget (circa €75.000) is bedoeld voor de financiering van de Nineveh tentoonstelling in 2017.

Publieksbereik

In het eerste kwartaal viel het bezoek tegen, omdat er door de verbouwingen geen wintertentoonstelling geprogrammeerd kon worden (37% lager ten opzichte van het gemiddelde 2010/2015). De opening van de nieuwe zalen Klassieke Wereld kon het gemis aan tentoonstellingen én het ontbreken van een vaste opstelling Egypte niet compenseren. Op 1 april ging de expositieruimte op de eerste verdieping rondom de Tempelzaal open. De drie tentoonstellingen Romeinse Kust, Vlijmscherp Verleden en Egypte: Land van Onsterfelijkheid scoorden 17% beter dan het gemiddelde over die periode in de afgelopen vijf jaar. Door de expositie Koninginnen van de Nijl en de nieuwe vaste opstelling Egypte werd vanaf medio november het zwakke eerste kwartaal gecompenseerd en kwam het RMO tot tevredenheid boven de 150.000 bezoekers uit.

Een vergelijking tussen vijftien jaar bezoekcijfers laat zien dat de bezoekcijfers tot de helft dalen in de maanden waarin het museum geen tijdelijke tentoonstellingen organiseert. Over de periode 2013/2016 komt het RMO gemiddeld uit op 165.109 bezoekers met zeven maanden sluiting in 2015.

Samenwerking

De tentoonstelling Romeinse Kust, tot stand gebracht mede dankzij een samenwerkingssubsidie van het Mondriaanfonds, reisde na het RMO door naar het Huis van Hilde in Castricum en zal in 2017 te zien zijn in Scheveningen en Middelburg. Het initiatief *Archeologie uit je Achtertuin* (een ladekast met in iedere lade een archeologisch object uit een gemeente in Nederland) werd in samenwerking met 120 gemeenten geïnitieerd, mede dankzij een bijdrage van het Cultuurfonds Bank Nederlandse Gemeente en een commerciële samenwerking met ADC Archeodiensten.

Zichtbaarheid en mobiliteit collectie

Na een recordjaar in 2015 (door de tijdelijke sluiting) kende 2016 een daling in bruiklenen. Er werden 401 objecten uitgeleend, waaronder 203 gesneden stenen ten behoeve van materiaalonderzoek bij Naturalis Biodiversity Center. Dit aantal is exclusief 750 Egyptische voorwerpen die medio 2016 terugkeerden uit musea in Quebec en Bologna. Musea in Nederland, zoals het Huis van Hilde (Castricum) waar de reizende tentoonstelling Romeinse kust was te zien, profiteerden van uitgeleende objecten. Het cijfer van langdurige bruiklenen steeg tot 1.569. Vanaf 2016 zijn objecten uit de collectie nu ook te zien in musea in Cuijk, Alphen (Noord-Brabant) en Bergeijk. Enkele langdurige bruiklenen werden geretourneerd.

Educatie

In de periode 2013/2016 was de doelstelling 18.500 scholieren per jaar te ontvangen. Dat is met 23.503 leerlingen wederom gehaald. Het museum biedt museumlessen, rondleidingen en maatwerk,

voor bijvoorbeeld een museumbezoek met de gehele school. Het museum brengt de collectie in de klas met Museumdocent in de klas, digitale lessen en een projectweekpakket Egypte voor het primair onderwijs. Het aantal bereikte scholieren over de periode 2013/2016 (inclusief sluiting zeven maanden en met Museumdocent in de klas) was gemiddeld 21.727 per jaar. Het bezoek van gemiddeld 5.177 mbo-, hbo- en universitaire studenten wordt hierbij niet meegewogen.

Social media / Digitaal gebruik collectie

Op het terrein van digitalisering is het RMO verheugd over de samenwerking met Google, als enig niet-specifiek beeldende kunstmuseum in Nederland. Er zijn zeven verschillende Google-applicaties. Eind 2016 zijn er, vanwege de veranderde inrichting, nieuwe Streetview opnamen gemaakt, die begin 2017 online zijn. Met Google Vision API en het bedrijf Synerscope is een database-applicatie gemaakt waarbij geografische invalshoeken en visuele associatie een aanzet tot nieuwe interpretaties van de collectie geven. Daarnaast is Google Cardboard (3D bril op basis van filmpjes op mobiele telefoons) ingezet voor een pilotproject in het primair onderwijs. Het museum heeft, gelijk aan de creative common license voor fotografie, beleid ontwikkeld om 3-D opnames en het printen van objecten uit de museumcollectie vrij te geven voor gebruik, ook voor commerciële doeleinden.

Het aantal Facebook-vrienden groeide voor het derde achtereenvolgende jaar spectaculair, en bedroeg op 31 december bijna 66.000 likes tegenover 39.000 in 2015. Het museum neemt hier, te midden van kunst- en fotomusea, de zesde plaats in van Nederlandse musea met de meeste likes op Facebook.

Op de website worden uitsluitend records voorzien van minimaal één of foto geplaatst. In totaal zijn dit 59.401 records met meer dan 100.000 foto's (2015: 58.116) Gebruikers krijgen alle gegevens, behalve de standplaats, te zien en mogen de fotobestanden met een creative common license downloaden.

Aanwinsten

De resultaatafspraken met betrekking tot de registratie (300 nieuwe records per jaar door aanwinsten en verfijning) zijn ruimschoots gehaald. Voor het eerst sinds 1925 waren er geen aanwinsten voor de Egyptische afdeling. Naast 594 aanwinsten (en 1 doos opgravingsmateriaal) voor de andere afdelingen werden retrospectief 905 objectrecords toegevoegd. Een verzameling boeken tot 1900 (2.416 records) werd als een aparte afdeling in TMS opgenomen. Andere wijzigingen in objectaantallen kwamen door het administratief corrigeren van toegekende afdelingen en het opsplitsen van objectreeksen.

Opvallende aanwinsten waren de collectie Bloemendal - ter Horst (330 munten uit de klassieke oudheid), de overdracht van twee bronzen tritons (mythische zeemonsters uit de oudheid) uit het Rijksmuseum, een middeleeuwse reliekhouders in een kruisvorm, een Merovingische schaal uit Ewijk en een fragment van een linker onderkaak van een mens, afkomstig uit de Noordzee. De meest in het oog springende uitbreiding van de collectie was een overdracht van het Nationaal Militair Museum. Het gaat om 73 zwaarden, speerpunten, knotsen en bijlen uit Iran. De voorwerpen hadden geen toegevoegde waarde meer voor het NMM dat zich richt op verleden en heden van de Nederlandse krijgsmacht. Ze zijn voor het RMO een waardevolle aanvulling voor de Nabije Oosten-collectie, waarvan de Iran-collectie tot de top van Europa behoort.

Wetenschap/ Internationalisering

Vijf *Memoranda of Understanding* schragen de internationale wetenschappelijke ambities en samenwerkingen. Dit zijn overeenkomsten met het archeologisch museum in Bologna (RMO-tentoonstelling met Egyptische topstukken aldaar tot juni 2016, MoU daarmee beëindigd), de oudheidkundige dienst en de Yarmouk University in Jordanië (opgraving Tell Damiyah), de Egypte-afdeling van de Vaticaanse Musea (publicatievoorbereiding mummiekistenrestauratie, *round table* in Leiden), het Tunesische Institut National du Patrimoine (RMO-expositie in Musee de Bardo voorbereid, tentoonstellingspublicatie geschreven, opening in Tunis in voorjaar 2017) en het Museo Egizio in Turijn (tentoonstelling Koninginnen van de Nijl. De gezamenlijk opgraving ging in 2016 niet door vanwege de veiligheidssituatie in Egypte).

Een onderzoeksnota is vastgesteld met daarin de onderzoeksplanning voor de periode 2016/2020. De wetenschappelijke projecten zijn verdeeld in drie hoofdthema's waarbij de output van twaalf projecten zijn gedefinieerd. Deze drie hoofdthema's zijn: Geschiedenis RMO & Receptie Oudheid; Collecties & Agency; Materiaal-technisch onderzoek.

Fondsen op naam

Het RMO heeft twee fondsen op naam kunnen instellen. Halverwege het jaar doneerde mevrouw Elisabet Huss van Hamm in twee betalingen een bedrag van €204.000, bedoeld voor de aankoop van objecten en onderzoek naar de collectie. In november ontving het museum uit de erfenis van Marinus Willem van der Schans een bedrag van €100.000, bedoeld voor aankoop en restauratie van voorwerpen. Wij zijn mevrouw Huss en wijlen de heer Van der Schans daar zeer erkentelijk voor.

Verplichtingen met het Ministerie van OCW uit het subsidiebesluit 2013-2016:

- Er waren geen feiten/omstandigheden met subsidiegevolgen.
- Het bedrijfsnoodplan, dat geldt als veiligheidsplan, is geactualiseerd, gelet op de oplevering van de nieuwe tentoonstellingsruimte en de herinrichting van de vaste opstelling Egypte.
- De visie op veiligheidszorg is vastgesteld. Deze is opgenomen in het jaarverslag en aan het einde van dit bestuursverslag toegevoegd.
- Het collectieplan is opgesteld conform de ICN Handreiking en vastgesteld. Er is een onderzoeksnota voor de periode 2016/2020 vastgesteld.
- De Governance Code Cultuur wordt toegepast en is in de jaarrekening, op de website en in dit jaarverslag verantwoord.
- Het informatiebeleidsplan, opgesteld conform richtlijn A.01 van het DEN-register, is vastgesteld.
- De jaarrekening en het bestuursverslag zijn voor 01/04 bij het ministerie van OCW ingediend.
- Internationale activiteiten zijn aan het Dutch Centre for International Cultural Cooperation gemeld.
- Er is beleid opgesteld voor aanbesteding van opdrachten voor tijdelijke tentoonstellingen.

Wetsvoorstel normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semi-publieke sector

De directeur-bestuurder is in vaste dienst sinds 6 juni 2006. De bezoldiging is zodanig dat deze niet hoeft te worden aangemeld volgens de richtlijnen van de Wet Normering Topinkomens. Zijn salaris is in de jaarrekening opgenomen. De andere leden van het managementteam vallen niet onder de titel topfunctionaris. De vergoedingen voor de leden van de Raad van Toezicht worden in de jaarrekening vermeld.

Leiden, 24 maart 2017

Wim Weijland, Directeur bestuurder

FINANCIËEL RISICOMANAGEMENT

Dit zijn de belangrijkste onderdelen, afspraken en procedures, die het RMO hanteert op het gebied van financieel risicomanagement. Gelet op principe 9 van de Governance Code Cultuur wordt inzicht in dit risicomanagement gegeven in het jaarverslag en in deze jaarrekening.

1. Solvabiliteit: Het RMO streeft naar een solvabiliteit van tussen de 20 en 25% ten opzichte van de Algemene Reserve en het bestemmingsfonds OCW.

2. Liquiditeit: De norm van 1,3 blijft gehandhaafd.

3. Het vier ogen-principe: Het fatteren van rekeningen gebeurt door minstens twee medewerkers (budgethouder en lid van het managementteam). Het daadwerkelijk fatteren aan de bank om rekeningen te betalen wordt door twee MT-leden gedaan. Steekproefsgewijs controleren de MT-leden bij iedere betalingsbatch de bankrekeningen met de facturen.

4. Volledigheid van bijdragen: Leden van het MT melden in hun wekelijkse vergadering welke subsidies, fondsen, geld van derden door wie en voor welk project zijn geworven, alsmede een indicatie in welk boekjaar de inkomsten en uitgaven vallen. Dit deel van de MT-notulen gaat naar de financiële administratie als basis voor de boeking.

5. Rechtmatigheid van bestedingen: Dit is een standaardpunt op de MT-agenda, waarbij de leden motiveren en beargumenteren waarom een bepaalde uitgave of investering gedaan wordt.

6. Begrotingsprincipes: Het RMO hanteert een kostenbewuste strategie en heeft een *lean and mean* organisatie die is gebaseerd op de resultaten van realistische inkomsten en uitgaven. De directeur wordt door de Raad van Toezicht verplicht corrigerend op te treden bij een tegenvallende negatieve prognose met als doel minimaal een niet-negatief bedrijfseconomisch exploitatieresultaat. Kostenbesparing is dan het eerste instrument. In de jaarbegroting worden geen onzekere inkomsten opgenomen. Hiermee worden op voorhand risico's vermeden. Het RMO werkt met minimum projectbegrotingen zónder financiële risico's en met aanvaardbare kwaliteit van het eindproduct en met maximumbegrotingen, die enkel gerealiseerd worden wanneer sponsorgelden of andere incidentele inkomsten worden toegezegd.

7. Juistheid van verzekerde bedragen: Jaarlijks worden de lopende verzekeringen op inhoud en juistheid door een externe partij gecontroleerd en eventueel aangepast.

8. Leningen: Leningen dienen vooraf ter goedkeuring aan de Raad van Toezicht te worden voorgelegd, voorzien van een dekkingsplan. Leningen met een variabele rente worden door middel van een derivaat (renteswap) gefixeerd op een vaste rente.

9. Wegzetten van overtollige liquide middelen: Het RMO belegt niet. Het museum zet eventuele tijdelijk overtollige middelen op iets beter renderende rekeningen en houdt de vrijheid van directe opneembaarheid. Mocht het management moverende redenen hebben de opneembaarheid restrictiever te maken, dan is toestemming van de Raad van Toezicht nodig.

10. Weerstandsvermogen: Dit is het bedrag dat nodig is om gedurende een bepaalde tijd een voorzienbare discontinuïteit te kunnen opvangen. Belangrijk hierbij is de gedachte dat de continuïteit slechts tijdelijk in het geding is. Een permanente vermindering van overheidssubsidies kan in die definitie niet uit weerstandsvermogen worden betaald en leidt tot reorganisatie. In 2014 is berekend en beredeneerd dat het weerstandsvermogen circa €700.000 dient te bedragen.

VISIE OP VEILIGHEIDSZORG

In het subsidiebesluit 2013/2016 werd door het Ministerie van OCW gevraagd een strategische visie op veiligheidszorg te ontwikkelen. In de managementletter 2015 van accountant Ernst & Young wordt opgemerkt dat museale veiligheidsaspecten meer aandacht behoeven. De volledigheid van de huidige procedures en maatregelen inzake veiligheidszorg leidt echter tot de conclusie dat er geen reden is een nieuwe strategische visie op veiligheidszorg te ontwikkelen. Het museum is van mening dat er een adequaat veiligheidsbeheer is, al wordt regelmatig geëvalueerd of actualisering nodig is.

Het hoofd bedrijfsvoering en financiën is verantwoordelijk voor de algemene gang van zaken met betrekking tot veiligheid en informatiebeveiliging. Het hoofd beveiliging, dat onder het hoofd F&B ressorteert, zorgt voor toezicht en naleving van maatregelen en procedures. Daarmee is het RMO van mening dat onderstaande veiligheidsmaatregelen en procedures intern goed geborgd zijn.

Collectie

Beveiliging van de collectie vindt altijd plaats in het spanningsveld tussen de bewaarfunctie en de diverse gebruiksfuncties van de collectie. De bewaarfunctie is het beste gewaarborgd met een collectie die afgesloten in een donker depot, met de juiste temperatuur en vochtigheid, opgeborgen ligt. Dit is in strijd met de presentatiefunctie van een museum en de wens tot mobiliteit van de collecties. Collectiebeveiliging dient erop gericht te zijn beide museale taken zo goed mogelijk te waarborgen. Daarbij wordt gestreefd naar een 'gezond' evenwicht. Er vindt vrijwel doorlopend een kritische evaluatie van de bestaande regels plaats.

- Er zijn algemene voorwaarden opgesteld voor museumbezoekers met betrekking tot het bekijken en fotograferen van objecten.
- De tentoongestelde voorwerpen en transporten zijn beveiligd op een wijze die rekening houdt met de attractiviteit en kwetsbaarheid van het materiaal.
- Het museum beschikt over een Collectie Hulp Verlening plan (CHV).
- Het museum heeft een top 10 van objecten per verzamelgebied vastgesteld, in geval van ontruiming bij calamiteiten.
- Het klimaat in de depots voldoet aan de normen die voor de betreffende materiaalsoorten gelden. Eventuele storingen volledig automatisch geconstateerd en gemeld.
- Toegang tot de depots vindt plaats middels gezichtsherkenning. De toegangsregeling is vastgelegd in een autorisatietabel.
- Er is cameratoezicht en 24-uurs beveiliging.
- Bij bruiklenen worden facility-reports bij de bruiklener opgevraagd.
- Transporten van objecten worden uitgevoerd door erkende kunsttransporteurs.
- Incidenten betreffende de collectie worden gemeld in de database van de erfgoedinspectie (DICE).

Personeel

- Er is een Arbo-team dat toeziet op een veilige werkovergeving voor werknemers. Het Arbo jaarverslag wordt met het MT en de ondernemingsraad besproken.
- Medewerkers werken met persoonlijke beschermingsmiddelen conform de Arbo-eisen.
- Werken met giftige stoffen in de restauratie-ateliers is aan strenge regels gebonden.
- Voor de meeste medewerkers wordt een Verklaring Omtrent Gedrag aangevraagd. Er wordt altijd een VOG aangevraagd indien medewerkers, inclusief stagiaires en vrijwilligers, met kinderen of met collectie werken.

- Er zijn twee preventiemedewerkers die het team van BHV's en of medewerkers met een EHBO diploma coördineren.

Bezoekers

- De procedures bij evacuatie en ontruiming zijn vastgelegd in een BHV-plan.
- Voor acute veiligheidssituaties zijn afspraken gemaakt met hulpdiensten.
- Het maximale aantal bezoekers is vastgelegd in de gebruiksmelding aan de gemeente.
- De cateraar dient zich te houden aan de wetgeving op het gebied van hygiëne.

Financiën

- Er zijn tien financiële uitgangspunten die tezamen het financieel risicomanagement vormen. Dit is in de jaarrekening en in het jaarverslag opgenomen.
- De jaarrekening wordt door een onafhankelijke accountant gecontroleerd en goedgekeurd.

Gebouwen

- De vormgeving van tentoonstellingen en vaste presentaties wordt getoetst aan interne veiligheidsnormen en aan de wettelijke eisen, zoals opgenomen in het Bouwbesluit.
- Gebouwen zijn eigendom van het Rijksvastgoedbedrijf (hierna RVB) en voldoen aan alle eisen en regelgeving.
- Het gebouw is in 2016 asbestschoon opgeleverd.
- Er is een jaarlijks budget beschikbaar voor onderhoud en het up-to-date houden van de (beveiligings)installaties.

Automatisering

- Er is een autorisatietabel met als doel rechten van medewerkers aan te wijzen en te controleren.
- Er is een procedure voor het wijzigen van wachtwoorden.
- Vanwege de geringe omvang van de organisatie is functiescheiding niet altijd mogelijk. De knelpunten zijn in kaart gebracht en liggen met name bij de winkelmanager, het hoofd publieksdienst en bij de financiële administratie.
- Het museum maakt gebruik van Follow-Me-printing, waarmee wordt voorkomen dat documenten per abuis bij de printer blijven liggen.
- Er is aandacht voor de Wet datalekken. Het hoofd beveiliging informeert de afdelingen daarover.
- Er wordt gebruik gemaakt van Security Audit automatisering.

BERICHT VAN DE RAAD VAN TOEZICHT

De Raad van Toezicht heeft als taak integraal toezicht te houden op het beleid van de directeur-bestuurder, op de algemene gang van zaken binnen het RMO en op de continuïteit daarvan. Daarbij zijn de relevante wetgeving, de statuten en de Governance Code Cultuur leidend. Het toezicht omvat de realisatie van de strategische doelstellingen van het RMO, de opzet en de werking van de planning en controlecyclus, het risicomanagement en de naleving van wet- en regelgeving, waaronder de subsidievoorwaarden. De Raad onderscheidt drie rollen, te weten de toezichtrol, de werkgeversrol en de adviesrol. De Raad oefent deze rollen integraal uit. De Raad kent geen commissiestructuur, maar de leden hanteren wel een onderlinge taakverdeling. De voorzitter en een van de leden geven samen invulling aan de voorbereiding van de remuneratiefunctie, de penningmeester aan voorbereiding van de auditfunctie. In de RvT als geheel is de kennis en ervaring vertegenwoordigd die nodig zijn voor goed toezicht op het RMO.

Het inhoudelijke beleid en de concretisering ervan maken deel uit van die informatie die de directeur verstrekt, naast financiële halfjaarprognoses, managementrapportages en overige presentaties. De directeur heeft tussentijds overleg met individuele leden van de Raad. De Raad van Toezicht heeft vijfmaal vergaderd. Op de agenda's stonden naast de reguliere punten enkele aandachtspunten:

- De nieuwe statuten zijn eind 2016 vastgesteld en in een eerder stadium voorgelegd aan en becommentarieerd door het ministerie van OCW. De opmerkingen vanuit het ministerie zijn overgenomen. De statuten zijn inhoudelijk in lijn gebracht met de Governance Code Cultuur en in januari 2017 goedgekeurd door het ministerie van OCW
- Er is een directie- en een Raad van Toezichtreglement vastgesteld
- De subsidieaanvraag 2017/2020 is vastgesteld, na eerdere advisering door de Raad.
- De zelfevaluatie 2011/2015 is door de Raad vastgesteld.
- De vacature voor een zesde lid met bestuurlijke ervaring in de wereld van de communicatie/media/ marketing is ingevuld door de heer M. van den Tweel, algemeen directeur van Natuurmonumenten.
- Het integriteitsbeleid is vastgesteld.
- De Raad heeft geadviseerd over het beleid voor aanbestedingsregels bij tentoonstellingen
- Een strategische visie op veiligheidszorg is vastgesteld.
- De Raad heeft uitvoerig gesproken over een eventuele bezwaarprocedure indien het advies van de Raad voor Cultuur bij het ministerie van OCW opgevolgd was.
- De Raad van Toezicht kreeg een anonieme melding over het mogelijk bestaan van misstanden binnen het RMO. De context waarbinnen de melding werd gedaan en het belang van objectiviteit en transparantie waren voor de Raad van Toezicht reden om een externe expert (KPMG-forensic) te vragen de melding te onderzoeken. De directie heeft aan dat onderzoek volledige medewerking verleend. Op basis van het onderzoek heeft de Raad vastgesteld dat de misstanden zich niet hebben voorgedaan.

Honorering van de Raad van Toezicht in relatie tot de WNT2

De WNT2 stelt maxima aan de honorering van interne toezichthouders in de publieke sector. De wetgever beoogt daarmee recht te doen aan het belang van intern toezicht en aan de complexiteit en intensiteit van dat toezicht. De honorering voor interne toezichthouders bedraagt maximaal 10% (lid) respectievelijk 15% (voorzitter) van de toegestane honorering van de bestuurder. Binnen dit kader heeft de Raad van Toezicht over zijn eigen honorering in 2015 besluiten genomen. De Raad heeft

besloten tot een jaarlijkse vergoeding van €3.600 voor het lidmaatschap en €5.600 voor het voorzitterschap. Deze bedragen zijn exclusief de verschuldigde BTW, inclusief onkostenvergoeding en zijn niet gerelateerd aan aanwezigheid, maar aan het dragen van de verantwoordelijkheid die het lidmaatschap van de Raad van Toezicht verlangt. Op deze wijze is gekozen voor een honorering op 20% van het in de WNT2 vastgestelde maximum.

Leden Raad van Toezicht	Functie	Functie dagelijks leven in 2016
Drs. Jan T. Hoekema	Voorzitter	Burgemeester van Wassenaar
Dr. Mr. Maarten W.B. Asscher	Lid	Directeur boekhandel Athenaeum Amsterdam
Drs. Mr. Erna Kortlang	Lid	Notaris Teekens Karstens advocaten en notarissen
Prof. Dr. Ineke Sluiter	Lid	Hoogleraar Griekse taal & letterkunde Universiteit Leiden
Drs. Sander P. van den Eijnden	Penningmeester	Voorzitter college van bestuur Hogeschool Leiden
Drs. M. van den Tweel	Lid	Algemeen directeur Natuurmonumenten

Leden:	Relevante nevenfuncties
Drs. Jan T. Hoekema	<ol style="list-style-type: none"> 1. Voorzitter Raad van Toezicht Letterenfonds 2. Voorzitter bestuur Humanity House 3. Voorzitter Raad van Toezicht Stichting JES Rijnland
Dr. Mr. Maarten W.B. Asscher	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lid dagelijks bestuur academisch-cultureel centrum SPUI25 2. Voorzitter Jury Martinus Nijhoff Vertaalprijs 3. Lid Academie De Gouden Ganzenveer
Drs. Mr. Erna Kortlang	<ol style="list-style-type: none"> 1. Voorzitter Raad van Commisarissen Stadspodia Leiden 2. Voorzitter Nacht van Kunst & Kennis 3. Voorzitter Raad van Commisarissen Leiden Marketing
Prof. Dr. Ineke Sluiter	<ol style="list-style-type: none"> 1. Voorzitter adviescommissie taalbeleid KNAW 2. Lid adviescommissie beurzen Prins Bernhard Cultuurfonds 3. Lid van de paleiscommissie Paleis op de Dam
Drs. Sander P. van den Eijnden	<ol style="list-style-type: none"> 1. Lid Raad van Toezicht, Stichting Carmel College; 2. Voorzitter dagelijks bestuur & ledenvergadering, Netherlands House for Education and Research (Neth-er).
Drs. M. van den Tweel	<ol style="list-style-type: none"> 1. Non-executive director, Resource Alliance Ltd. (UK); 2. Bestuurslid, Kasteel De Haar

Leiden, 24 maart 2017

Jan Hoekema

Voorzitter van de Raad van Toezicht

DE NEGEN PRINCIPES VAN GOVERNANCE CODE CULTUUR

1. Het bestuur is verantwoordelijk voor het in acht nemen van Code.

- De Raad van Toezicht en de directeur-bestuurder van het Rijksmuseum van Oudheden passen de Governance Code Cultuur sinds 2013 toe en maken dit kenbaar in het jaarverslag, de jaarrekening en op de website.
- De toepassing van de principes van deze code sluit aan bij de doelstelling, aard en omvang van het museum. Soms wordt afgeweken van een praktijkaanbeveling. Aard en omvang van de organisatie of aanwezige kennis en ervaring leveren hiervoor de motieven.
- De Raad van Toezicht agendeert de code jaarlijks en bekijkt of verbeteringen wenselijk zijn.

2. Het bestuur kiest het besturingsmodel van de organisatie bewust.

- Het museum heeft sinds de verzelfstandiging in 1995 Het Raad van Toezicht-model en handhaaft dit besturingsmodel bewust.
- Op de ANBI-pagina op de site wordt het bestuursmodel toegelicht.

3. De directeur-bestuurder is verantwoordelijk voor de organisatie en is in- en extern duidelijk over de taken, bevoegdheden en werkwijze.

- De directeur-bestuurder heeft minimaal vier keer per jaar een overleg met de ondernemingsraad. Dit is gebeurd.
- Omdat er één directeur-bestuurder is, is er geen collectief bestuursreglement. Er is in 2016 een directiereglement vastgesteld.
- Het managementteam heeft eind 2015 een samenhangend integriteitsplan vastgesteld met daarin afspraken over de ethische code van de ICOM, nevenwerkzaamheden, het melden van financiële belangen, een procedure ongewenst gedrag, declaratieregeling, klokkenluidersregeling, communicatie met pers, omgang met geschenken en giften en omgang met internet en sociale media. Dit document is in de Raad van Toezicht eveneens vastgesteld.
- De directeur overlegt wekelijks met de overige leden van het managementteam. Belangrijke beslissingen worden in de MT-notulen vastgelegd.
- De majeure strategische besluiten en belangrijke beleidsbeslissingen worden in het MT besproken en voor accordering aan de Raad van Toezicht voorgelegd, met de nadruk op het onderkennen en beheersen van risico's. Hiervan was in 2015 en 2016 geen sprake, omdat de besluitvorming rondom de asbestverwijdering, verbouwing en vernieuwing van de vaste opstellingen in 2013 is afgerond.
- In de statuten van de stichting Rijksmuseum van Oudheden is benoemd welke besluiten in ieder geval aan de Raad van Toezicht worden voorgelegd. De statuten zijn eind 2016 na overleg met het ministerie van OCW opnieuw geformuleerd. Het ministerie heeft begin 2017 toestemming voor een statutenwijziging gegeven
- Alle aspecten van het risicomanagement en een strategische visie op veiligheidszorg zijn opgenomen in deze jaarrekening en in het jaarverslag. Nieuwe wet- en regelgeving (ANBI, CAO e.d.) wordt nageleefd en toegepast.

4. De Raad van Toezicht stelt rechtspositie en bezoldiging van het bestuur zorgvuldig vast en is hierover zo open mogelijk.

- De bezoldiging van de directeur-bestuurder hoeft niet aangemeld te worden volgens de richtlijnen van de Wet Normering Topinkomens. Hij heeft een contract voor onbepaalde tijd. Dit staat op de RMO-website vermeld. Zijn bezoldiging wordt vermeld in de jaarrekening. De Raad van Toezicht heeft in 2015 conform de WNT2 de variabele beloning van de directeur laten vervallen.
- De Raad van Toezicht beslist over benoeming, beoordeling, bezoldiging, schorsing en ontslag van de directeur-bestuurder.

5. De Raad van Toezicht legt zijn taken, verantwoordelijkheden en werkwijze vast en handelt daarnaar.

- Een verslag van de Raad van Toezicht maakt deel uit van het jaarverslag en deze jaarrekening. De Raad van Toezicht vergadert in principe vier keer per jaar en laat zich leiden door het culturele, economische en maatschappelijke belang van het museum. In 2016 is er vijf keer vergaderd.
- Er is in 2016 een Raad van Toezicht reglement vastgesteld waarin de onderlinge portefeuilleverdeling, de werkwijze van de Raad van Toezicht, de omgang met de directeur-bestuurder en hoe om te gaan met eventuele tegenstrijdige belangen zijn opgenomen.
- De Raad van Toezicht heeft zijn functioneren niet besproken in de vorm van een schriftelijk evaluatie.
- Jaarlijks bespreekt de Raad van Toezicht het functioneren van de directeur-bestuurder. Dit wordt buiten zijn aanwezigheid voorbereid. Dit is gebeurd.
- De directeur-bestuurder heeft naast de vergaderingen met enige regelmaat contact met de individuele leden van de Raad van Toezicht, die hem op actieve, anticiperende en reflecterende wijze adviezen verstrekken. Dit is gebeurd, met name in relatie tot de zelfevaluatie van het gehele museum en de subsidieaanvraag 2017/2020.
- De Raad van Toezicht kent een vast aantal onderwerpen die in ieder geval tot het Toezicht behoren, zoals realisatie van doelstellingen en resultaatafspraken met OCW, strategie, risicobeheer en financieel beleid.
- Het lid Erna Kortlang is contactpersoon voor de ondernemingsraad.

6. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor zijn samenstelling: hij waarborgt deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid.

Leden:		Aantreden	1 ^e termijn	2 ^e termijn	Competentie 1	Competentie 2
Drs. Jan T. Hoekema	Man	01-04-2010	2014	2018	Landelijke en lokale politiek	Diplomatieke en culturele wereld
Dr. Mr. Maarten W.B. Asscher	Man	09-03-2012	2016	2020	Cultuur en geschiedenis	Ondernemerschap
Drs. Mr. Erna Kortlang	Vrouw	09-03-2012	2016	2020	Notarieel	Netwerk Leidse ondernemers
Prof. Dr. Ineke Sluiter	Vrouw	28-03-2013	2017	2021	Grieks en Latijn, educatie	Verbinding Universiteit Leiden
Drs. Sander .P. van den Eijnden	Man	13-06-2013	2017	2021	Bedrijfsvoering publieke organisaties	Universiteit / Educatie
Drs. Marc van den Tweel	Man	02-12-2016	2020	2024	Communicatie/ Marketing	Donateurswerving/ loyaliteitsprogramma's

- De Raad van Toezicht bestaat uit zes leden, statutair mogen dit er zeven zijn. De zittingstermijn voor de leden is tweemaal een periode van vier jaar. Er is een gefaseerd openbaar rooster van aftreden. Zie boven.
- Bij iedere benoeming wordt de profielschets van de Raad van Toezicht besproken. Elk lid kan het beleid op hoofdlijnen beoordelen en heeft daarnaast enkele specifieke competenties en/of netwerken.
- De vacature op het gebied van (digitale) media en communicatie is ingevuld door de heer Marc van den Tweel, in het dagelijks leven algemeen directeur van Natuurmonumenten. Zijn lidmaatschap is tot stand gekomen na een openbare vacature die op de homepage van de RMO website was geplaatst.
- Herbenoeming van een lid vindt plaats na overweging, gelet op actuele omstandigheden en op de profielschets.

7. De Raad van Toezicht geeft tevoren aan welke inzet van de leden wordt verwacht en welke eventuele vergoeding daar tegenover staat.

- Ieder lid heeft voldoende tijd voor de vervulling van zijn functie. Er is geen frequente afwezigheid geconstateerd.
- De vergoeding is conform de bepalingen in de WNT2. De Raad heeft in 2015 besloten tot een jaarlijkse vergoeding van €3.600 voor het lidmaatschap en €5.750 voor het voorzitterschap. Deze bedragen zijn exclusief de verschuldigde BTW, inclusief onkostenvergoeding en zijn niet gerelateerd aan aanwezigheid, maar aan het dragen van de verantwoordelijkheid die het lidmaatschap van de Raad van Toezicht verlangt. Op deze wijze is gekozen voor een honorering op 20% van het in de WNT2 vastgestelde maximum.
- De voorzitter bereidt met de directeur-bestuurder de agenda voor, leidt de vergaderingen, zorgt voor de juiste informatievoorziening en voor zorgvuldige besluitvorming en ziet toe op het functioneren van de Raad van Toezicht.

- Het RMO draagt zorg voor ondersteuning voor de Raad van Toezicht. Dit gebeurt door de directiesecretaresse.

8. Toezichthouders en bestuurders vermijden elke vorm van belangenverstrengeling. De Raad van Toezicht ziet hier op toe.

- Het RMO verstrekt aan leden van de Raad van Toezicht en aan de directeur-bestuurder geen persoonlijke leningen en garanties. Het bestuursverslag vermeldt de drie belangrijkste relevante nevenfuncties van de leden van de Raad van Toezicht. De overige nevenactiviteiten zijn zichtbaar via de publieke LinkedIn-profielen van de leden van de Raad. Alle nevenfuncties van de bestuurder zijn in het jaarverslag opgenomen.
- Voor het aangaan van nevenfuncties door de directeur-bestuurder wordt toestemming bij de voorzitter van de Raad gevraagd. De Raad heeft in 2015 besloten dat de directeur in ieder geval twee betaalde nevenfuncties mag vervullen.
- Ieder lid heeft een onafhankelijke en kritische bijdrage aan de besluitvorming. De Raad van Toezicht heeft zich vergewist van de onafhankelijkheid van zijn leden. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor de besluitvorming over hoe de instelling met tegenstrijdige belangen om gaat.

9. Het bestuur is verantwoordelijk voor financieel beleid en risicobeheer door sluitende interne procedures en externe controle.

- De directeur en het hoofd financiën en bedrijfsvoering zijn verantwoordelijk voor de opgemaakte financiële verslagen en de interne procedures. De Raad van Toezicht ziet erop toe dat dit volgens de afgesproken normen gebeurt.
- De Raad van Toezicht heeft in 2010 de externe accountant Ernst & Young na advies van het management benoemd. De directeur stelt de beloning voor de accountant vast.
- Met de accountant worden de jaarrekening en andere financiële aspecten besproken. Deze zijn vastgelegd in de managementrapportage waarbij de directeur-bestuurder commentaar levert op de bevindingen. Deze managementrapportage wordt in een vergadering van de Raad van Toezicht geagendeerd. Daarnaast wordt de accountant incidenteel ingeschakeld voor specifieke adviezen en werkzaamheden.
- De externe accountant brengt eenmaal per jaar aan minimaal één vertegenwoordiger van de Raad van Toezicht verslag uit van zijn bevindingen, voorafgaand aan het vaststellen van de jaarrekening. De Raad van Toezicht kan hem bevragen over de getrouwheid van de jaarrekening.

JAARREKENING

BALANS PER 31 DECEMBER

	2016	2015
ACTIVA		
Materiële vaste activa	158.841	225.704
Totale vaste activa	158.841	225.704
Voorraden	116.306	85.895
Vorderingen	968.296	1.128.540
Liquide middelen	3.476.128	6.955.571
Totale vlottende activa	4.560.730	8.170.006
TOTALE ACTIVA	4.719.571	8.395.710
PASSIVA		
Algemene reserve	875.147	875.147
Bestemmingsfondsen OCW:		
- Cultuurnota 2013 – 2016	238.794	238.794
- Huisvesting 2017		1.489.129
- Onderhoud Raamsteeg	115.000	-
Bestemmingsfondsen herinrichting:		
- Egyptische opstelling	50.000	1.277.289
- Vaste presentatie	169.442	50.000
Bestemmingsfonds schenkingen:		
- Donatie Elisabeth Huss	204.000	-
- Donatie Dhr. W. vd Schans	100.000	-
- Donatie overige	3.275	-
Totaal eigen vermogen	1.755.658	3.930.359
Aankoopfondsen	765.907	680.361
Voorzieningen	43.319	39.376
Langlopende schulden	444.720	585.183
Kortlopende schulden	1.709.967	3.160.431
TOTALE PASSIVA	4.719.571	8.395.710

CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING	BEGROTING		
	2016	2016	2015
BATEN			
Directe opbrengsten – Publieksinkomsten	1.237.325	950.000	1.466.956
Directe opbrengsten - Overige inkomsten	192.544	75.000	137.994
Indirecte opbrengsten	148.864	25.000	149.015
Totale opbrengsten	1.578.733	1.050.000	1.753.965
Structurele subsidie OCW – Exploitatiebijdrage	3.774.320	4.118.399	3.719.524
Structurele subsidie OCW – Huren	2.721.231	2.433.132	2.704.732
Overige (niet-structurele) subsidies/bijdragen	210.823		92.949
Overige subsidies/bijdragen uit publieke middelen	53.154	100.000	110.271
Bijdragen uit private middelen (loterijen)	253.054	200.000	299.960
Bijdragen uit private middelen (fondsen)	78.400	50.000	89.510
Bijdragen uit private middelen (bedrijven)	77.399		18.600
Bijdragen uit private middelen (particulieren)	384.825	10.000	70.150
Totale Subsidies/Bijdragen	7.553.206	6.911.531	7.105.696
TOTALE BATEN	9.131.939	7.961.531	8.859.661
LASTEN			
Salarislasten	3.138.589	3.000.000	3.093.138
Huur	1.297.406	2.075.000	1.067.075
Afschrijvingen	123.246	450.000	312.858
Aankopen	59.709	75.000	133.606
Overige lasten	4.284.199	2.391.531	5.416.435
TOTALE LASTEN	8.903.149	7.991.531	10.023.112
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	228.790	-30.000	-1.163.451
Saldo rentebaten en –lasten	9.859	30.000	62.678
EXPLOITATIERESULTAAT	238.649	-	-1.100.773
<u>Dotaties:</u>			
- Reservering Huisvesting 2017	-866.528	-	-866.528
- Herinrichting Egyptische en Klassieke afdeling	-	-	-50.000
- Herinrichting vaste presentatie	-119.443	-	-50.000
- Aankoopfonds	-59.341	-	-90.000
- Subsidie onderhoud Raamsteeg	-115.000	-	-
- Schenkingen particulieren	-305.625	-	-
<u>Onttrekkingen:</u>			
- Herinrichting Egyptische afdeling	1.227.288	-	-
- Subsidie onderhoudsplan		-	30.000
- Subsidie asbestsanering		-	1.200.000
- Herinrichting klassieke afdeling		-	968.710
RESULTAAT NA MUTATIE RESERVERINGEN	-	-	41.409
Eigen inkomsten %	36,5%	20,0%	34,8%
Verdeling resultaat%	28,9%		

CATEGORIALE EN FUNCTIONELE EXPLOITATIEREKENING 2016	Publieksfunctie		Collectie functie			Wetenschapsfunctie		Algemeen
	Totaal	Tijdelijke Presentatie	Vaste Presentatie	Verwerven & Afstoten	Conserveren & Restaureren	Onderzoek & Registratie	Onderzoek & Documentatie	Beheer
BATEN								
Directe opbrengsten – Publieksinkomsten	1.237.325	742.395	494.930	-	-	-	-	-
Directe opbrengsten – Sponsorinkomsten	-	-	-	-	-	-	-	-
Directe opbrengsten - Overige inkomsten	192.544	115.526	77.018	-	-	-	-	-
Indirecte opbrengsten	148.864	56.671	2.157	-	-	3.239	-	86.797
Totale opbrengsten	1.578.733	914.592	574.105	-	-	3.239	-	86.797
Structurele subsidie OC&W – Exploitatiebijdrage	3.774.320	1.698.444	943.580	75.486	113.230	566.148	-	377.432
Structurele subsidie OC&W – Huren	2.721.231	217.698	1.142.917	-	1.115.705	27.212	81.637	136.062
Overige (niet-structurele) subsidies/bijdragen	210.823	30.000	30.000	-	-	17.911	17.912	115.000
Overige subsidies/bijdragen uit publieke middelen	53.154	32.747	2.837	1.666	2.416	2.981	3.230	7.277
Bijdragen uit private middelen (loterijen)	253.054	-	177.138	-	25.306	25.305	25.305	-
Bijdragen uit private middelen (fondsen)	78.400	44.305	-	-	23.867	10.228	-	-
Bijdragen uit private middelen (bedrijven)	77.399	7.880	60.935	1.300	-	3.642	3.642	-
Bijdragen uit private middelen (particulieren)	384.825	330.225	-	-	-	-	-	54.600
Totale Subsidies/Bijdragen	7.553.206	2.361.299	2.357.407	78.452	1.280.524	653.427	131.726	690.371
TOTALE BATEN	9.131.939	3.275.891	2.931.512	78.452	1.280.524	656.666	131.726	777.168
LASTEN								
Salarislasten	3.138.589	876.279	599.965	138.344	500.632	588.575	224.291	210.503
Huur	1.297.406	103.794	544.910	-	531.936	12.974	38.922	64.870
Afschrijvingen	123.246	49.299	12.325	6.162	6.162	6.162	6.162	36.974
Aankopen	59.709	-	-	59.709	-	-	-	-
Overige lasten	4.284.199	1.475.225	1.396.718	25.043	727.950	219.040	192.519	247.703
TOTALE LASTEN	8.903.149	2.504.597	2.553.918	229.258	1.766.681	826.751	461.894	560.051
SALDO UIT GEWONE BEDRIJFSVOERING	228.790	771.296	377.594	-150.806	-486.159	-170.085	-330.168	217.117
Verdeling Algemeen Beheer	-	-	-333.591	-	-325.649	-7.943	-23.828	754.552
Saldo rentebaten en -lasten	9.859	-	-	-	-	-	-	9.859
EXPLOITATIERESULTAAT	238.649	707.755	44.002	-150.806	-811.807	-178.028	-353.996	981.528
Dotaties Bestemmingen:								
- Reservering Huisvesting 2017	-866.528	-	-	-	-	-	-	-866.528
- Herinrichting vaste presentatie	-119.443	-	-119.443	-	-	-	-	-
- Aankoopfonds	-59.341	-	-	-59.341	-	-	-	-
- Subsidie beveiliging Raamsteeg	-115.000	-	-	-	-	-	-	-115.000
- Schenkingen Particulieren	-305.625	-305.625	-	-	-	-	-	-
Ontrekkings:	-	-	-	-	-	-	-	-
- Herinrichting Afdeling Egypte	1.227.288	1.227.288	-	-	-	-	-	-
RESULTAAT NA MUTATIE RESERVERINGEN	-	1.629.418	-75.441	-210.147	-811.807	-178.028	-353.996	-

GRONDSLAGEN VOOR DE FINANCIËLE VERSLAGLEGGING**Algemeen**

De jaarrekening is opgesteld volgens het Handboek verantwoording cultuursubsidie instellingen 2013-2016. Bij de totstandkoming hiervan is aansluiting gezocht met Titel 9 BW2 en RJ 640 (Organisaties zonder winststreven). In dit handboek zijn aanvullende regels opgesteld met betrekking tot de inrichting van de jaarrekening. Met name de exploitatierekening kent een specifieke indeling. Voor de vergelijkbaarheid van en het inzicht in de jaarrekening als geheel, zijn waar nodig cijfers uit het vorige boekjaar aangepast. Gedurende dit boekjaar zijn de grondslagen voor de financiële verslaggeving niet veranderd.

Foutenherstel

Het RMO heeft over 2015 de algemene reserve en de bestemmingsreserve OCW 'Cultuurnota 2013-2016' gewijzigd op verzoek van OCW (brief van d.d. 29-11-2016, referentie 925165):

	Oud bedrag 2015	Nieuw bedrag 2015
Algemene reserve	881.003	875.147
Bestemmingsreserve OCW 'Cultuurnota 2013-2016'	232.938	238.794

Op verzoek van OCW (brief van d.d. 15-04-2016, referentie 919889) zijn ook de eigen inkomsten aangepast:

	Oud percentage	Nieuw percentage
2013	40,7 %	43,3 %
2014	46,6 %	46,7 %
2015	34,7 %	34,8 %

WAARDERINGSGRONDSLAGEN**Algemeen**

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden plaats op basis van historische kosten, tenzij anders is vermeld. Baten en lasten zijn toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten worden slechts genomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Lasten die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar worden in acht genomen.

Materiële vaste activa

De afschrijving is lineair en gebaseerd op de verwachte gebruiksduur rekening houdend met de restwaarde. Indien de verwachting omtrent de afschrijvingsmethode, gebruiksduur en/of restwaarde in de loop van de tijd wijzigingen ondergaat, zijn zij als een schattingswijziging verantwoord.

Voorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen gemiddelde kostprijs, waar nodig is een voorziening voor incurante voorraad getroffen.

Vorderingen

De vorderingen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, waar nodig is een voorziening voor oninbaarheid getroffen.

Liquide middelen

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. De middelen zijn ter vrije beschikking.

Aankoopfonds

Het aankoopfonds is ter dekking van toekomstige investeringen in de collectie van de stichting.

Fondsen op naam

Bij het instellen van fondsen op naam wordt rekening gehouden met de doelstellingen van de schenker, zowel in de bestemming als in de looptijd. Als er geen grenzen aan de looptijd gesteld zijn door de schenker, dan neemt het RMO zich voor om (een gedeelte) van het fonds vijf jaar in stand te houden.

Voorzieningen

Een voorziening wordt gevormd voor verplichtingen waarvan het waarschijnlijk is dat zij moeten worden afgewikkeld en waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten. De hoogte van de voorzieningen wordt bepaald door de bedragen die naar schatting nodig zijn om de desbetreffende verplichtingen en verliezen per balansdatum af te wikkelen.

Pensioen

Het RMO heeft voor zijn personeel een collectieve middelloon pensioenregeling ondergebracht bij het Pensioenfonds voor Zorg en Welzijn, die kwalificeert als een directe bijdrageregeling. De premie en franchise worden jaarlijks door het pensioenfonds vastgesteld.

Langlopende schulden

De langlopende schulden zijn gewaardeerd tegen nominale waarde.

Grondslagen voor resultaatbepaling

De baten en lasten worden bepaald met inachtneming van de vermelde grondslagen voor waardering en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben. Voorzienbare verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar worden meegenomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn én indien wordt voldaan aan de voorwaarden voor het opnemen van voorzieningen.

Afschrijvingen op de materiële vaste activa zijn berekend op basis van de volgende percentages van de aanschafwaarde: Hard- en software 33%, apparatuur 20%, inventaris 10% en installaties 10%.

Exploitatie Museumrestaurant

De overeenkomst met cateraar Vermaat voor de gezamenlijke exploitatie van het museumrestaurant voorziet in een 50/50 verdeling van de baten en lasten van de exploitatie. De exploitatie van het restaurant is voor 50% meegenomen in de financiële verantwoording van het RMO. De overeenkomst loopt tot ultimo 2019.

TOELICHTING OP DE BALANS

Vaste activa		
	2016	2015
Materiële vaste activa		
Boekwaarde per 1 januari	225.704	421.551
Investerings	56.383	117.011
Desinvesteringen	-	-
Afschrijvingen	-/- 123.246	-/- 312.858
Boekwaarde per 31 december	158.841	225.704

Materiële vaste activa – Cumulatief		
Aanschafwaarde	6.430.113	6.373.730
Afschrijvingen	6.271.272	6.148.026
Boekwaarde per 31 december	158.841	225.704
=====		
Vlottende activa		
Vorderingen	2016	2015
Vooruitbetaalde kosten aankoop collectie Demarée	436.800	491.400
Debiteuren	142.721	196.555
Voorziening oninbaarheid	- 11.000	-5.000
BTW	218.521	276.437
Fondsen (bijdragen projecten)	4.495	10.162
Afrekening museumrestaurant exploitatie	27.805	-
Bankrente	17.211	52.421
Museumkaartafrekening	77.233	64.044
Personeelsvorderingen	1.521	1.072
Overige	52.989	41.449
Totaal per 31 december	968.296	1.128.540
=====		
Liquide middelen		
	2016	2015
Deposito's en spaarrekeningen	3.412.006	6.316.529
Rekening courant-saldi	40.860	608.296
Kasgelden	23.262	30.746
Totaal per 31 december	3.476.128	6.955.571
=====		

Eigen Vermogen	I januari	Dotatie	Onttrekking	31 december
Algemene reserve	875.147	-	-	875.147
Bestemmingsfondsen OCW:				
- Cultuurnota 2013 – 2016	238.794	-	-	238.794
- Huisvesting 2017	1.489.129	866.528	-2.355.657	-
- Onderhoud Raamsteeg	-	115.000	-	115.000
Bestemmingsfondsen herinrichting:				
– Egyptische opstelling	1.277.289	-	-1.227.289	50.000
– Vaste presentatie	50.000	119.442	-	169.442
Bestemmingsfonds Schenkingen:				
Elisabet Huss fonds	-	204.000	-	204.000
Dhr Van der Schans fonds	-	100.000	-	100.000
Overige particuliere schenkingen	-	3.275	-	3.275
Totaal eigen vermogen	3.930.359	1.408.245	-3.582.946	1.755.658

Vaste activa

Het laatste restant van de aanschafwaarde van de vaste opstelling uit de jaren 1999/2000 (€6.430.000) werd in 2016 afgeschreven. Het resterende bedrag aan afschrijvingen van betreft recente investeringen in onder andere bibliotheek en servers.

Vlottende activa

In de vorderingen is een bedrag van €436.800 opgenomen betreffende de aankoop van een grote Egypte-collectie van de familie Demarée. De tegenwaarde hiervan, in de vorm van het schenken van de jaarlijks verschuldigde termijn, is opgenomen onder langlopende en kortlopende schulden. In 2015 heeft het RMO een collectie gekocht van de heer en mevrouw Demarée voor een bedrag van €546.000, te betalen in 10 jaar. Elk jaar schenkt de familie Demarée dit af te lossen bedrag aan het RMO. In 2016 is derhalve €54.600 van het vooruitbetaalde bedrag van €491.400 afgeboekt, zodat ultimo 2016 een bedrag van €436.800 resteert.

Bestemmingsfonds huisvesting

Bij de toekenning van de huisvestingssubsidie 2013-2016 is uitgegaan van een bedrag aan de huur van de gebouwen van €2.151.000 per jaar. In 2014 verlaagde het Rijksvastgoedbedrijf de huur vanwege het aflopen van de afschrijvingstermijnen. Het verschil tussen de ontvangen huisvestingssubsidie (het deel huur) en de werkelijk betaalde huur is gedoteerd aan het bestemmingsfonds huisvesting. Ook voor 2016 gold deze situatie, met als gevolg dat een bedrag van €866.528 aan dit bestemmingsfonds is toegevoegd. In totaal stond €2.355.657 op dit fonds en dat bedrag is aan OCW terugbetaald.

Asbestsanering

Het RVB was als eigenaar van de panden verantwoordelijk voor de asbestverwijdering en de directe kosten daarvan. Omdat bij de sanering in 2015 o.a. de brandveiligheid in het geding was en er substantiële maatregelen voor de protectie van de rijkscollectie nodig waren, heeft OCW in 2013 een incidentele subsidie van €1.200.000 ter beschikking gesteld. In 2015 is dit bedrag onttrokken. In 2015 is daarnaast een bedrag van €1.548.687 gereserveerd in de kortlopende schulden 2016 voor nog te betalen kosten voor asbestsanering. Hiervan is begin 2016 een eerste tranche van €1.100.000 aan het RVB betaald. De tweede van €258.000 staat per eind 2016 op kortlopende schulden en is begin 2017 door het RVB in rekening gebracht en aansluitend betaald.

Bestemmingsfondsen/ Bestemmingsreserve vaste opstelling Egypte

De gereserveerde middelen voor een grootschalige vernieuwing van de vaste opstelling Egypte (de bestemmingsreserve OCW 2009/2012, te weten €1.227.289 miljoen is volledig benut. Een in 2015 door het RMO gereserveerd bedrag van 50.000 euro blijft staan voor na-ijlende kosten in 2017, als gevolg van de vernieuwing in 2016. De totale kosten bedroegen €1.480.342 en zijn naast de bestemmingsreserve OCW gefinancierd vanuit middelen van de BankGiro Loterij en een eigen investering van het museum.

Aan een nieuwe reservering voor de overige vaste presentaties is €119.442 vanuit de exploitatie gedoteerd. Dit is gedaan vanuit een consistent gedrag: in april 2016 liep de afschrijving van de oude vaste opstelling, die gerealiseerd werd in de periode 1999/2000, af. Een deel van dit jaarlijkse afschrijvingsbedrag van €260.000 euro wordt nu benut voor het opbouwen van een nieuw fonds voor toekomstige vernieuwingen van de vaste opstelling. Het museum activeert namelijk herinrichtingen niet en neemt sinds 2010 deze lasten op in de exploitatie van het betreffende jaar. Hiervoor is het opbouwen van een bestemmingsfonds relevant. In perspectief: met de herinrichtingen Archeologie van Nederland, Nabije Oosten, Klassieke Wereld en Egypte was in totaal tussen 2010 en 2016 een bedrag van circa 3,5 miljoen euro gemeoid.

Raamsteeg

Er is een bedrag van €115.000 OCW ontvangen ter besteding aan de beveiliging van het depot aan de Raamsteeg.

Aankoopfondsen

	1 januari	Dotatie	Onttrekking	31-dec
Legaat – bijdragen Particulieren	22.758	-	-	22.758
Bijdrage door BankGiro Loterij		25.195		25.195
Dotatie aan fonds	451.716	59.341		511.057
Subtotaal	474.474	84.536	-	559.010
Gildemeester, rentebaten	30.935	1.010	-	31.945
Gildemeester, hoofdsom	174.952		-	174.952
Totaal aankoopfondsen	680.361	85.546	-	765.907

Het legaat Gildemeester is door het Ministerie van Financiën in 2015 overgedragen aan het RMO. Dit betreft een bedrag van €174.952 dat is toegevoegd aan het aankoopfonds. Deze dotatie is niet vrij opneembaar, omdat volgens het testament uit 1928 alleen het rendement op het vermogen aangewend mag worden voor aankopen door het RMO. Er is dus enkel een direct opneembaar bedrag van €30.935 aan eerder opgebouwde rente beschikbaar. Het RMO heeft de rente over 2016 niet apart genoteerd.

Het RMO heeft twee bestemmingsfondsen op naam kunnen instellen. Halverwege het jaar doneerde mevrouw Elisabet Huss van Hamm in twee betalingen een bedrag van €204.000, bedoeld voor aankoop van objecten en onderzoek naar de collectie. In november ontving het museum uit de erfenis van Marinus Willem van der Schans een bedrag van €100.000, bedoeld voor aankoop en restauratie van voorwerpen.

Voorzieningen

	1 januari	Dotatie	Onttrekking	31 december
Jubileumuitkeringen	39.376	4.353	-/ 410	43.319

Langlopende schulden

	1 januari	Nieuwe lening	Vrijval / Aflossing	31 december
Lening ABN Amro-bank	125.016	-	-/- 62.496	62.520
Lening aankoop collectie	436.800	-	-/- 54.600	382.200
Investeringssubsidie Algemeen	23.367	-	23.367	-
Totaal langlopende schulden	585.183	-	-/- 140463	444.720

De lening van de ABN Amro-bank betreft een 8-jarige lening van oorspronkelijk €500.000 ter financiering van het integraal beveiligingsplan uit 2010. De lening is eind 2017 volledig afgelost. Het rentedeel is gekoppeld aan de Euribor, het risico daarvan is afgedekt met een zogenaamde *renteswap*. Het RMO heeft gebruik gemaakt van een *renteswap* ter afdekking van renteschommelingen. Het museum gebruikt dit instrument om renterisico's, voortvloeiend uit dit contract, met een variabele rente af te dekken. Dit financiële instrument wordt bij de eerste waardering gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, met toepassing van *kostprijs-hedge accounting*. De waardemutatie van de *swap* wordt bij een effectieve *hedge* niet in het resultaat verwerkt zodat de beoogde vaste rente wordt gerealiseerd. De toepassing van *kostprijs-hedge accounting* wordt beëindigd indien het *hedge* instrument afloopt, wordt verkocht of uitgeoefend. Het cumulatief gerealiseerde resultaat op het *hedge* instrument wordt op dat moment in de winst en verliesrekening verwerkt. De marktwaarde van de *renteswap* per eind 2016 was €-8.369 en per eind 2015 was deze € -17.715.

In 2015 is de collectie Demarée (ruim 500 Egyptische voorwerpen) verworven. Deze collectie is door het RMO aangekocht voor een bedrag van €546.000 euro, te betalen in tien jaarlijkse termijnen, ingaand vanaf 2015. De heer en mevrouw Demarée schenken ditzelfde bedrag jaarlijkse aan het RMO terug. Deze transactie is in de jaarrekening opgenomen onder de langlopende schulden en vorderingen. Het deel van de leningen dat in het volgende jaar moet afgelost wordt (€117.100) is opgenomen onder de kortlopende schulden.

De investeringssubsidie Algemeen stamt uit 2001 en valt vrij met de afschrijving van de investering.

Kortlopende schulden

	2016	2015
Nog te betalen kosten asbestsanering	277.220	1.548.687
Leveranciers – Diverse	402.878	641.689
Schulden – Personeel vakantiedagen/toeslag	179.544	166.292
Langlopende schulden – aflossing binnen één jaar	117.100	117.100
Schulden – Belastingen (LH)	126.043	113.778
Overige – Zakenvrienden	75.000	102.000
Projecten – BGL nog te bestemmen	71.744	88.054
Leveranciers – Pensioenfonds	66.155	63.726
Projecten – Carthago	55.000	55.000
Vooruit ontvangen subsidie OCW – collectie geldmuseum	0	35.823
Projecten – diverse	71.275	34.094
Nog te betalen kosten personeel	0	24.453
Projecten – BGL Museummaandag	0	25.195
Vooruit ontvangen huur – Rapenburg 26	37.553	18.800
Nog te betalen kosten	230.457	125.740
Totaal per 31 december	1.709.967	3.160.431

Solvabiliteit & Liquiditeit

	2016	2015
Solvabiliteit - Eigen vermogen ten opzichte van totale passiva	37,2%	46,8%
Solvabiliteit – Algemene reserve ten opzichte van totale passiva	18,5%	10,4%
Liquiditeit - Totale vlottende activa ten opzichte van kortlopende schulden	2,7	2,6

Het bestuur streeft naar een solvabiliteit van 20% tot 25% op basis van de algemene reserve en naar een liquiditeitsratio van minimaal 1,3.

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE RECHTEN EN VERPLICHTINGEN

Huurverplichting

Er zijn met het RVB huurovereenkomsten aangegaan voor de museumgebouwen. De overeenkomst voor Rapenburg 26 loopt in 2026 af; de overeenkomst voor de Raamsteeg in 2023. De totale (geïndexeerde) huursom bedroeg voor 2016 circa €1.3 mln. De huurverplichting is in 2014 tot en met 2016 aanzienlijk lager dan de subsidie voor huisvesting (het deel huur). De effecten hiervan zijn verklaard onder het bestemmingsfonds huisvesting als onderdeel van het eigen vermogen.

Vanaf 2017 huurt het RMO de gebouwen van het RVB tegen andere condities dan de voorgaande jaren. Vanaf deze datum is het RMO niet alleen verantwoordelijk voor het onderhoud van gebruikersinstallaties, maar eveneens voor de gebouwgebonden installaties en de gebouwen zelf. De huisvestingssubsidie is op deze verandering aangepast. Het RMO heeft besloten de uitvoering van het onderhoud middels een dienstverleningsovereenkomst aan het RVB te gunnen. Deze situatie is geldig voor een periode van vijf jaar en wordt dan geëvalueerd door OCW.

Instellingssubsidie

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft een beschikking afgegeven inzake de meerjarige subsidiëring voor de periode 2013/2016 en de volgende bedragen, exclusief loon- en prijsbijstellingen toegezegd:

	Instellingssubsidie	
2013*	€	7.646.563
2014	€	6.495.656
2015	€	6.484.256
2016	€	6.422.175
Totaal	€	27.048.650

*Inclusief €1.200.000 voor bouwkundige ingrepen in verband met asbestsanering en de brandveiligheid aan de omloop op 1e verdieping in het museumgebouw.

Voor de periode 2017/2020 zijn de volgende bedragen toegezegd:

	Culturele basisinfrastructuur (BIS)	Erfgoedwet		Totaal
		huisvesting	collectiebeheer	
2017	3.509.609	2.240.224	812.734	6.562.567
2018	3.509.609	Nog niet bekend	Nog niet bekend	3.509.609
2019	3.509.609	Nog niet bekend	Nog niet bekend	3.509.609
2020	3.509.609	Nog niet bekend	Nog niet bekend	3.509.609

Incidentele subsidie

Er is door het ministerie van OCW een incidentele subsidie verstrekt ten behoeve van de (brand)veiligheid van de Raamsteeg met een bedrag van €115.000. De uitvoering hiervan vindt plaats in 2017 samen met Museum Boerhaave.

Incidentele subsidie collectie Geldmuseum

Er is in 2013 een incidentele subsidie verstrekt van €180.000 ten behoeve van de collectie gesneden stenen van het voormalige Geldmuseum. Deze werd gedurende drie jaren uitgekeerd in gelijke termijnen

van €60.000. Het eerste jaar was najaar 2013, het laatste jaar was 2015. Eind 2013 is de collectie van Utrecht naar Leiden verhuisd. De feitelijke werkzaamheden zijn gestart in 2014 en liepen tot einde 2016 door. Het museum heeft toestemming van OCW gekregen (Brief van d.d. 08-06-2016 - referentie 942033) om de subsidie in de jaarrekening van 2016 te verantwoorden;

	Salaris	Materieel
Transportkosten	RMO	€2.327
Fotografie projectmedewerker	€26.901	€5.243
Database inclusief salarissen projectmedewerkers	€94.173	RMO
Tentoonstelling	RMO	€46.121
Symposium	€8.629	€9.273
Publicatie (populair wetenschappelijk)	RMO	€5.100
Publicatie (symposiumbundel)	RMO	RMO (jaar 2017)
Inzet RMO vaste dienst medewerkers	RMO	n.v.t.
Overig	n.v.t.	€1.865
Totaal salaris en materiaal	€199.632	
Subsidie	----- €180.000	
Investering RMO (ex vaste medewerkers, ex publicatie 2017)	----- €19.632	

De financiële verantwoording is door het museum vastgelegd in de jaarrekeningen van 2013 (pag. 27 onder eigen vermogen), 2014 (pag. 23 onder kortlopende schulden), 2015 pag. 24 onder kortlopende schulden) en 2016 (pag. 28 eveneens onder kortlopende schulden). Tevens is een inhoudelijke verantwoording aan het ministerie gestuurd.

Pensioenregeling

Het RMO heeft een collectieve middelloon pensioenregeling afgesloten. Deze regeling is ondergebracht bij het Pensioenfonds voor Zorg en Welzijn (PFZW) en kwalificeert als een directe bijdrageregeling. De opgebouwde rechten worden jaarlijks af gefinancierd. De dekkingsgraad van PFZW was per 31 december 2016: 90,1% (2015: 97,0%).

TOELICHTING CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING – BATEN

De begroting is ontleend aan de subsidieaanvraag voor de Cultuurplanperiode 2013/2016, die begin 2012 is opgesteld.

	2016	Begroting 2015	2015
Directe opbrengsten – Publieksinkomsten:			
Buitenland – Tentoonstellingen	168.000	150.000	377.938
Binnenland – Kaartverkoop	706.285	550.000	747.814
Binnenland – Museumwinkel	363.040	250.000	341.204
Totaal - Directe opbrengsten – Publieksinkomsten	1.237.325	950.000	1.466.956
Directe Opbrengsten - Overige inkomsten:			
Catering	157.219	50.000	128.624
Binnenland – Zaalverhuur en Docent in de klas	35.325	25.000	9.370
Totaal - Directe Opbrengsten - Overige inkomsten	192.544	75.000	137.994
Indirecte opbrengsten:			
Verrichte diensten / doorberekeningen	36.621	25.000	148.792
Diverse	112.243	-	223
Totaal - Indirecte opbrengsten	148.864	25.000	149.015
Subsidies OCW:			
Structurele subsidies OCW - Exploitatie	3.774.320	4.118.399	3.719.524
Structurele subsidies OCW - Huren	2.721.231	2.433.132	2.704.732
Overige (niet structurele) subsidies:			
- Onderhoud Raamsteeg	115.000	-	-
- Vrijval collectie Geldmuseum	35.823	-	92.949
- Bijdrage project Archeologie op de kaart	60.000	-	-
Totaal - subsidies OCW	6.706.374	6.551.531	6.517.205
Overige subsidies uit publieke middelen:			
Investeringssubsidie Algemeen en Raamsteeg	0	100.000	90.261
Overige	53.154	-	20.010
Totaal - Overige subsidies uit publieke middelen	53.154	100.000	110.271
Overige bijdragen uit private middelen:			
Loterijen	253.054	200.000	299.960
Private fondsen	78.400	50.000	89.510
Bedrijven	77.399	-	18.600
Particulieren & Vriendenvereniging	384.825	10.000	70.150
Totaal - Overige bijdragen uit private middelen	793.678	260.000	478.220
Totale baten	9.131.939	7.961.531	8.859.661
Structurele rijkssubsidie:	6.495.551	6.551.531	6.424.256
Eigen inkomsten-%	36,5%	20%	34,8%

Publieksinkomsten Buitenland - Tentoonstellingen

Dit betreft onder andere 40% van de omzet van de verkoop van tentoonstellingen aan musea in Italië (Bologna) en Canada (Quebec). Dit percentage is contractueel bepaald.

Publieksinkomsten Binnenland - Kaartverkoop

Er zijn 156.196 bezoekers geweest (2015: 120.895 bezoekers). Er is geen toeslag geheven op de reguliere entreprijs voor tentoonstellingen. In de opbrengsten van vorig jaar zit een toeslag op de reguliere entreprijs verwerkt met een totaalbedrag van €127.448. Dat verklaart een deel van de lagere opbrengst uit entree. Wel zijn per 1 juli de tarieven voor kinderen van 5 t/m 18 jaar verhoogd van 3 naar 4 euro. Op 18 november, bij de start van Koninginnen van de Nijl expositie zijn alle overige tarieven aangepast met als belangrijkste onderdeel een stijging van de reguliere toegang van €9,50 naar €12,00. De eindafrekening van de Museumjaarkaart, kenbaar gemaakt per mail op 14 februari, is in het jaar 2016 verwerkt.

Indirecte opbrengsten

Het betreft hier hoofdzakelijk de ontvangen huur voor de verhuur van (een deel) van Rapenburg 26 en Papengracht 34 (€86.167), de ontvangen vergoedingen voor uitgaande bruiklenen en de vergoeding middels barterovereenkomsten voor gedane reclameuitingen.

Overige bijdragen uit private middelen - Goede doelen loterijen

Het bedrag van de loterij van 2016 ad €200.000 is grotendeels gebruikt voor de vernieuwing van de vaste opstelling Egypte (€165.000), met name op het gebied van duurzaamheid (overgang naar ledverlichting). Het restantbedrag van €35.000 is per 31 december 2016 opgenomen onder de kortlopende schulden en is bestemd voor de voltooiing van het project *Archeologie in je achtertuin*, onderdeel van de vaste opstelling *Archeologie van Nederland*.

De opbrengsten in 2015 uit het zogenaamde 'geoormerkt werven', een bedrag van €54.925 dat was opgenomen bij de kortlopende schulden 2015, is eveneens gebruikt als bate ter dekking van de kosten voor de vaste opstelling Egypte, evenals een bedrag van €33.129 uit 2015 uit het reguliere beneficientschap. De opbrengsten in 2016 uit het geoormerkt werven, een bedrag van €49.999, zijn toegevoegd aan het aankoopfonds. Met toestemming van de BankGiro Loterij (mail d.d. 14/12/16) is het restantbedrag van het project Museummaandag, te weten €25.194, eveneens toegevoegd aan het aankoopfonds.

De doelen waarvoor de middelen van de BankGiro Loterij bestemd zijn, zijn aankoop, restauratie en vernieuwing van de vaste opstelling.

TOELICHTING OP DE CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING - LASTEN

	2016	Begroting 2015	2015
Salarislasten			
Salariskosten - vast contract	2.018.906	1.800.000	1.832.930
Salariskosten - tijdelijk contract	201.685	300.000	318.878
Uitzendkrachten	50.501	100.000	111.796
Vakantiegeld	155.058	150.000	131.902
Eindejaar- en jubileumuitkeringen	57.625	50.000	60.521
Sociale lasten	411.049	350.000	398.616
Pensioenlasten	243.765	250.000	238.495
Totaal salarislasten	3.138.589	3.000.000	3.093.138
Huisvestingskosten, huren			
Huisvestingskosten Rijksvastgoedbedrijf	1.297.406	2.075.000	1.067.075
Totaal afschrijvingen	123.246	450.000	312.858
Totaal aankopen	59.709	75.000	133.606
Overige lasten:			
Algemene kosten	777.545	900.000	786.976*
Kostprijs - ontwerp en opbouw tentoonstellingen	2.344.426	500.000	1.981.069*
Kostprijsverkoop - Museumwinkel	223.775	150.000	254.277
Personeel	236.093	300.000	294.764
Energie	186.052	250.000	217.372
Kostprijsverkoop - Catering	129.415	-	102.197
Schoonmaak	116.710	125.000	79.948
Onderhoud	125.691	50.000	1.645.853
Advieskosten	131.488	100.000	50.172
Diverse	13.004	16.531	4.107
Totaal overige lasten	4.284.199	2.391.531	5.416.435
Totale lasten	8.903.149	7.991.531	10.023.112

* Onderlinge bedragen aangepast ten behoeve van vergelijkingsdoeleinden.

Salariskosten

Eind 2016 waren er 51,6 FTE (2015: 48,6) bij het RMO in dienst. Per 1 oktober 2016 heeft een cao salarisverhoging plaats gevonden van 1,75%. Per 1 oktober 2017 volgt een verhoging van 1,5%. De CAO loopt tot oktober 2018. Als gevolg van het hoger aantal FTE's en de cao-aanpassing zijn de salariskosten hoger dan in 2015.

Afvloeiingskosten

Er zijn geen afvloeiingskosten.

WNT-verantwoording 2016

De Wet Normering Bezoldiging Topfunctionarissen Publieke en Semipublieke Sector (hierna: WNT) is bekrachtigd in het besluit van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 26 februari

2014, nr. 2014-0000106049 en de Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 26 februari 2014, nr. 2014-0000104920.

Het bezoldigingsmaximum voor het RMO is €179.000. Het weergegeven individuele WNT-maximum is berekend naar rato van de omvang (en voor topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 FTE.

Bezoldiging 2016 Wim Weijland

bedragen x € 1	
Functie(s)	Directeur
Duur dienstverband in 2016	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (in FTE)	1,0
Gewezen topfunctionaris?	Nee
Echte of fictieve dienstbetrekking?	Ja
Zo niet, langer dan 6 maanden binnen 18 maanden werkzaam?	Ja
Individueel WNT-maximum	179.000
Bezoldiging	
Beloning	121.861
Bruto onkostenvergoedingen	0
Beloningen betaalbaar op termijn	12.864
Totaal bezoldiging	134.725
Gegevens 2015	
Duur dienstverband in 2015	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband 2015 (in FTE)	1,0
Bezoldiging 2015	
Beloning	128.807
Bruto onkostenvergoedingen	0
Beloning betaalbaar op termijn	12.686
Totaal bezoldiging 2015	141.493
Individueel WNT-maximum 2015	178.000

Toezichthoudende topfunctionarissen

De Raad van Toezicht heeft de honoraria inclusief onkostenvergoeding in 2015 aangepast met verwijzing naar de WNT2 (zie verantwoording elders).

bedragen x €1	Dhr Hoekema	Dhr Asscher	Mw Kortlang	Mw Sluiter	Dhr Van den Eijnden	Dhr Van den Tweel
Functie(s)	Voorzitter	Lid	Lid	Lid	Lid	Lid
Duur dienstverband	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	2/12 – 31/12
Individueel WNT-maximum	26.850	17.900	17.900	17.900	17.900	1.491
Beloning*	5.600	3.600	3.600	3.600	3.600	900
Totaal bezoldiging	5.600	3.600	3.600	3.600	3.600	900
Gegevens 2015						
Duur dienstverband	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1-31/12	1/1-31/12	n.v.t.
Bezoldiging 2015	2.188	1.400	1.650	1.650	1.650	0

* Een deel van de vermelde bedragen is nog niet uitgekeerd per einde 2016.

Er zijn in 2016 geen personeelsleden waarvan de aan loon, salaris en pensioenlasten uitbetaalde bedragen boven het in de Wet Normering Topinkomens vermelde bedrag uitkomen.

Huur en overige lasten

De subsidie voor huur was in de periode 2013/2016 gebaseerd op een te betalen huur van €2.151.125, waarbij 2013 het laatste jaar was met de volledige huur. In 2014 en 2015 werd de huur verlaagd vanwege het vrijvallen van afschrijving en rente. Hierdoor was er ultimo 2015 een reservering huisvesting van €1.489.129. In 2016 is hier €866.825 aan toegevoegd. Het totale bedrag van €2.355.657 is teruggestort aan het ministerie van OCW.

Ruim de helft van de overige lasten betreffen de kosten voor het ontwerp en de opbouw van tentoonstellingen en de vaste opstelling Egypte. Voor de vaste opstelling Egypte is aan materiële kosten €1.460.811 uitgegeven. Eind 2015 bedroeg het bestemmingsfonds vaste opstelling Egypte €1.277.288. Uit dit fonds is een bedrag van €1.227.288 onttrokken ter dekking van dit project. Daarnaast is vanuit de BankGiroLoterij is €253.054 toegevoegd, samen €1.480.342. Het verschil van €8.911 ten laste van de exploitatie gekomen. Voor de tijdelijke tentoonstelling Koninginnen van de Nijl is aan materiële kosten €548.631 uitgegeven en eveneens onder overige lasten geboekt. Het merendeel van deze kosten zijn ten laste gekomen van de exploitatie. Er is €39.300 gefinancierd vanuit private middelen.

In 2015 bedroegen de overige lasten €5.416.435 en waren daarmee hoger dan 2016. Dit werd o.a. veroorzaakt door eenmalige uitgaven voor de vaste opstelling Grieken met €1.151.270 en het project Brandveiligheid / asbestsanering met een bedrag van €1.696.934.

CATEGORIALE EXPLOITATIEREKENING – RENTEBATEN EN -LASTEN

	2016	Begroting 2015	2015
Rente baten en soortgelijke opbrengsten	20.327	55.000	76.035
Rentelasten en soortgelijke kosten	10.467	25.000	13.357
	9.859	30.000	62.678

OVERIGE GEGEVENS

Resultaatbestemming 2016

Aan de Raad van Toezicht wordt voorgesteld van het exploitatieresultaat over 2016 ad €238.649 negatief te dekken uit onttrekkingen aan de bestemmingsreserve Egypte (het oude bestemmingsfonds OCW 2009/2012) ad €1.227.289 en een dotatie aan het bestemmingsfonds huisvesting 2017, gevormd door een lagere huur, rente en afschrijving in de periode 2014/2016 dan de verkregen huursubsidie. Tevens wordt voorgesteld om €119.443 via een dotatie te bestemmen voor de herinrichting van toekomstige vaste presentaties, een dotatie van €59.341 aan het aankoopfonds, een dotatie van €115.000 aan de beveiliging van het depot Raamsteeg en €305.625 te doteren aan het bestemmingsfonds schenkingen. Het resultaat is hiermee op nul uitgekomen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen bekend die van invloed zijn op deze jaarrekening.

GOEDKEURING & VASTSTELLING JAARREKENING

De Jaarrekening 2016 van de Stichting Rijksmuseum van Oudheden, zoals opgenomen in dit rapport is door de Raad van Toezicht op 24 maart 2017 goedgekeurd en aansluitend door de directie vastgesteld.

Raad van Toezicht namens deze,

Directie

Drs. J. Hoekema

Drs. W. Weijland

CONTROLEVERKLARING ACCOUNTANT – NIET INGEVOEGD

CONTROLEVERKLARING ACCOUNTANT – NIET INGEVOEGD

PRESTATIEVERANTWOORDING

	Huidig Boekjaar	Activiteiten plan	Vorig Boekjaar Met sluiting
Totaal aantal bezoekers per jaar	156.196	139.600	120.894
Waarvan betalend	141.640	127.000	112.849
Waarvan niet betalend < 5 jaar	1.918	n.v.t.	1.654
Waarvan niet betalend > 4 jaar	12.638	12.600	6.391
Waarvan aantal scholieren primair onderwijs	8.298	8.500	7.210
Waarvan aantal scholieren voortgezet onderwijs	11.971	10.000	8.098
Waarvan via product Museumdocent in de Klas	3.234	250	5.400
Registratiegraad > 95%	JA	JA	JA
Collectieplan up to date	JA	JA	JA
Veiligheidsplan up to date	JA	JA	JA

In het eerste kwartaal van 2016 vielen bezoekersaantallen tegen, omdat er door de verbouwingen geen wintertentoonstelling geprogrammeerd werd. Er kwamen 37% minder bezoekers dan het gemiddelde in de periode 2010/2015. De opening van de nieuwe zalen Klassieke Wereld kon het gemis aan tentoonstellingen én het ontbreken van een vaste opstelling Egypte niet compenseren. Op 1 april ging de expositieruimte op de eerste verdieping rondom de Tempelzaal open. De drie tentoonstellingen Romeinse Kust, Vlijmscherp Verleden en Egypte: Land van Onsterfelijkheid scoorden 17% beter dan het gemiddelde over diezelfde periode in de afgelopen vijf jaar. April was de een-na-beste aprilmaand van de laatste vijftien jaar. Mei was zelfs de beste meimaand van de afgelopen vijftien jaar. Door de expositie Koninginnen van de Nijl en de vaste opstelling Egypte werd het zwakke eerste kwartaal gecompenseerd en kwam het RMO tot tevredenheid op jaarbasis boven de 150.000 bezoekers uit.

Een vergelijking tussen vijftien jaar bezoekcijfers laat zien dat de bezoekcijfers tot de helft dalen in de maanden waarin het museum geen tijdelijke tentoonstellingen organiseert. Over de periode 2013/2016 komt het RMO gemiddeld uit op 165.109 bezoekers ondanks zeven maanden sluiting in 2015.

In de periode 2013/2016 was de doelstelling het ontvangen van 18.500 scholieren per jaar. Dat is in 2016 met 23.503 leerlingen wederom gehaald. Het museum biedt museumlessen, rondleidingen en maatwerk, voor bijvoorbeeld een museumbezoek met de gehele school. Het museum brengt de collectie in de klas met Museumdocent in de klas, digitale lessen en een projectweekpakket Egypte voor het primair onderwijs. Het aantal bereikte scholieren over de periode 2013/2016 (inclusief zeven maanden sluiting en met Museumdocent in de klas) was gemiddeld 21.727 per jaar. Het bezoek van gemiddeld 5.177 HBO- en

universitaire studenten is hierbij niet meegewogen. Voor een museum met een wetenschappelijke functie zoals het RMO zijn bezoeken van studenten evenzeer relevant. Onderwijs via de collectie is een kerntaak en een meerwaarde voor tal van studies - van archeologie tot museumstudies, van egyptologie tot (oude) geschiedenis, van Assyrisch tot Grieks en Latijn.

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2016
Tentoonstellingen in museum Gemiddelde lengte 150 dagen	6	9 199 dagen Romeinse kust: 178 Egypte. Land van onsterfelijkheid: 186 Vlijmscherp verleden: 186 Koninginnen van de Nijl: 44 Maas en mens: 366 Pracht en precisie: 366 Euro Meltdown: 88 Baalbek bewonderd: 178 Archeologie uit je achtertuin: 201

De exposities leunen voor een groot deel op de eigen collectie. Hiermee worden extra (herhaal)bezoekers getrokken, deelcollecties belicht en actueel wetenschappelijk onderzoek gepresenteerd. Met negen stuks, inclusief twee foto- en kunsttentoonstellingen en exclusief presentaties in de actualiteitenvitrines, behaalde het RMO zijn doel.

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2016
Tentoonstellingen buitenland Gemiddeld 100 dagen	2	3 Gemiddeld 132 dagen Quebec: Egyptian Magic (100 dagen) Bologna: <i>Egitto: Splendore Millenario</i> (198 dagen) Japan (Tokyo Sendai en Nagoya): <i>Golden Legend</i> (98 dagen)
Bezoekers buitenlandse tentoonstellingen	120.000	Quebec: 497.475 (300.000 in 2015) Bologna: 163.973 (55.500 in 2015) Japan (Sendai, Nagoya, Tokyo): 161.863 (38.225 in Tokyo in 2015) Totaal 405.236 bezoekers

Quebec: *Egyptian Magic*

Op 10 april 2016 sloot in het Musée de la civilisation (Québec, Canada) de tentoonstelling *Egyptian Magic*. De RMO-expositie *Egyptische magie* uit 2010 vormde de blauwdruk hiervoor, ofschoon de omvang twee keer zo groot was als in Leiden. De expositie was samengesteld uit 250 Leidse objecten, aangevuld met

voorwerpen uit het Louvre, het British Museum en het Museo Egizio in Turijn. 497.475 bezoekers bezochten in Quebec deze tentoonstelling, waarvan 300.000 in 2015.

Bologna: Egitto, Splendore Millenario

Voor het Museo Civico Archeologico di Bologna realiseerde het museum de expositie *Egitto, Splendore Millenario*, die in oktober 2015 geopend werd. Bijna vijfhonderd topstukken van het RMO vonden hierdoor - vanwege de tijdelijke museumsluiting- een ander onderkomen. De tentoonstelling werd gemaakt in samenwerking met de Arthemisia Group, liep tot 17 juli 2016 en is door bijna 164.000 mensen bezocht, waarvan 55.500 in 2015.

Japan: Golden Legend

Voor de tentoonstelling *Golden Legend*, georganiseerd door de Tokyo Shimbun, werden tachtig objecten uitgeleend. De tentoonstelling ging van start in 2015 in het National Museum of Western Art in Tokyo (100.800 bezoekers). In 2016 was de tentoonstelling te zien in het Miyagi Museum of Art in Sendai (22.857 bezoekers) en het Aichi Prefectural Museum of Art in Nagoya (38.206 bezoekers), waar de tour eindigde op 29 mei. Het totale bezoekercijfer was 161.863.

Met de inkomsten uit reizende tentoonstellingen financiert het museum de aanstelling van een extra conservator voor de Egyptische afdeling.

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2016
Ingekomen bruiklenen binnen en buitenland	125 ieder	287 binnenland, 261 buitenland. Totaal 548
Uitgaande bruiklenen binnenland (1.700) en buitenland (300)	2.000	371 binnenland tijdelijk, 1.522 langdurig binnenland, 30 buitenland tijdelijk, 47 langdurig buitenland. Totaal 1970 Exclusief 776 bruiklenen uit 2015 die in 2016 geretourneerd werden

Uitgaande bruiklenen

Na een recordjaar in 2015 (door de tijdelijke sluiting) kende 2016 een daling in bruiklenen. Er werden 401 objecten uitgeleend, waaronder 203 gesneden stenen ten behoeve van materiaalonderzoek bij Naturalis Biodiversity Center. Dit aantal is exclusief 776 Egyptische voorwerpen die in 2015 aan musea in Quebec en Bologna in bruikleen werden gegeven en medio 2016 terugkeerden in Leiden. Tentoonstellingen in Nederland profiteerden van uitgeleende objecten, zoals het Huis van Hilde (Castricum) waar de reizende tentoonstelling *Romeinse kust* werd opgebouwd. Twee Middeleeuwse objecten uit Dorestad werden uitgeleend aan een tentoonstelling over Karel de Grote in Bratislava (Slowakije). Een Egyptisch houten model van een bierbrouwerij werd gebruikt op een thematische tentoonstelling in Hamburg. Een selectie voorwerpen uit de Klassieke Wereld werd gebracht naar een tentoonstelling over het schoonheidsideaal in het Gallo-Romeins Museum in Tongeren.

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2016
Collectie-omvang	175.000	187.034
Verfijningen/ verwervingen	300 inclusief verfijning database	594 aanwinsten en 1 opgravingsdoos, 905 toevoeging door verfijning
Registratiegraad	100%	100%
Objecten te zien	4%	4%

Digitale registratiegraad

	2013	2014	2015	2016
Basisregistratie	100%	100%	100%	100%
Objectrecords TMS	178.313	177.967	183.119	187.034
Objectrecords met foto's in TMS	45.260	49.978	59.261	61.318
Foto's in TMS	78.783	89.846	113.143	116.333
Via website	44.731	49.367	58.116	59.401
Vindbaar in 10 minuten	92%	92%	92%	92%

Onderverdeling objecten

	2013	2014	2015	2016
Egypte	24.025	24.063	24.650	24.667
Nabije Oosten	18.295	18.328	18.291	18.355
Klassieke wereld	13.621	14.190	14.264	14.523
Oud Europa	7.562	7.581	7.580	7.675
Nederland prehistorie	8.290	8.317	8.377	8.312
Nederland Romeinen	17.399	16.848	16.866	16.893
Nederland Middeleeuwen	13.030	12.222	12.325	13.073
Opgravingsmateriaal	75.151	75.426	75.349	75.362
- prehistorisch	ca.13.000	ca.13.000	ca.13.000	ca.13.000
- Romeins	ca.27.000	ca.27.000	ca.27.000	ca.27.000
- middeleeuws	ca.35.000	ca.35.000	ca.35.000	ca.35.000
Replica's	498	502	512	536
Receptie van de Oudheid	440	488	527	592
Gesneden stenen	n.v.t.	n.v.t.	4.376	4.379

Verfijning TMS en standplaatsregistratie

De resultaatafspraken met betrekking tot de registratie (300 nieuwe records per jaar door aanwinsten en verfijning) zijn ruimschoots gehaald. Voor het eerst sinds 1925 waren er geen aanwinsten voor de Egyptische afdeling. Naast 594 aanwinsten voor de andere afdelingen werden retrospectief 905 objectrecords toegevoegd. Een verzameling boeken uit de periode tot 1900 (2.416 records) werd als een aparte afdeling in TMS opgenomen. Andere wijzigingen in objectaantallen kwamen door het administratief corrigeren van toegekende afdelingen en het opsplitsen van objectreeksen. Vanaf 2016 worden ‘virtuele’ records (bijvoorbeeld overkoepelende records van schatvondsten en reeds lang geleden aan andere musea overgedragen objecten) niet meer meegeteld in de hoeveelheid objecten. Hierdoor wordt het steeds duidelijker hoeveel objecten er feitelijk aanwezig zijn.

Meer dan 3.000 nieuwe digitale foto’s zijn in TMS opgenomen, waardoor de collectie steeds beter visueel toegankelijk wordt. Er is aandacht besteed aan het controleren van de negentiende eeuwse catalogusnummers, waardoor het mogelijk was enkele gedigitaliseerde RMO-catalogi volledig aan de betreffende objectrecords te koppelen. Tijdens het inrichten van nieuwe ladekasten in het geklimatiseerd depot werden de standplaatsen van meer dan 1.500 objecten geactualiseerd.

In de afgelopen jaren was er een lichte achterstand ontstaan in het verwerken van recente standplaatswijzigingen. Dit kwam door de reizende tentoonstellingen en bruiklenen en door het afbreken van vaste opstellingen (samen 2.500 objecten). Hierdoor moesten vele objecten fysiek en administratief teruggeplaatst worden. Tegelijk werden deels dezelfde objecten voorbereid voor de vaste opstelling Egypte. Voor het eerst werd bij het plannen en uitvoeren van deze werkzaamheden gebruik gemaakt van de tentoonstellingsmodule van TMS, waardoor actuele overzichten van objectselecties centraal aangemaakt werden.

Objectzichtbaarheid

Ongeveer 4% van de collectie, het beste deel, is permanent in de vaste opstelling te zien. Het doel is dat dit percentage gelijk blijft en dat in tentoonstellingen deelcollecties uit het depot worden getoond. Dat gebeurde bij Vlijmscherp Verleden, Egypte: Land van Onsterfelijkheid en de Romeinse Kust. Voor de hand liggende blockbusteronderwerpen liggen niet in de depots. Daarom is het museum afhankelijk van buitenlandse bruiklenen als middel om hogere bezoekersaantallen te genereren. Dat brengt een financieel risico met zich mee. De expositie Koninginnen van de Nijl is daar een treffend voorbeeld van.

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2016
Restauraties en conservering	12	65

Het doel van objectrestauratie en conservering is dat de collectie bruikbaar is voor museale doeleinden. Vanwege de beperkte bezetting (1,5 FTE op 187.000 records in de database) én het arbeidsintensieve karakter van de werkzaamheden is de doelstelling van twaalf restauraties per jaar bewust bescheiden. Het doel is dit jaar ruimschoots gehaald.

De eerste helft van het jaar stond de afronding centraal van de restauratieproject van Griekse vazen, door de BankGiro Loterij in 2014/2015 gefinancierd. De restauratierapporten en foto’s zijn aan de database TMS gekoppeld. Gebruikmakend van het archief is voor verschillende objecten een restauratiebiografie beschreven en is onderzoek gedaan naar de geschiedenis van het restauratieatelier.

Voor de vaste opstelling zijn vijfenzeftig Egyptische objecten van keramiek, glas en steen gerestaureerd. Tientallen objecten zijn op conditie gecontroleerd, gereinigd en waar nodig geconsolideerd. Honderden

voorwerpen werden voorzien van op maat gemaakte objectsteunen. Een in het oog springend project was de ontmanteling, verplaatsing en opbouw van de grafkapel van ‘de blinde harpspeler’. Een ander groot monument, de mastaba van Hetepherachet, werd in het kader van de herinrichting uitvoerig gereinigd, gecontroleerd en geconsolideerd.

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2015	RESULTAAT 2016
Populair wetenschappelijke publicaties	27	19 inclusief 2 boeken	4 inclusief 3 boeken
Wetenschappelijke publicaties	15	13 inclusief 3 boeken	13 inclusief 1 boek
Wetenschappelijke onderzoeken	8	8	11

Een overzicht van de publicaties is opgenomen in het jaarverslag.

Gepubliceerde boeken

- L. Amkreutz & A. Willemsen (red.), ‘Vlijmscherp verleden. Het zwaard als wapen en symbool’. In samenwerking met A.Willemsen. Leiden, RMO.
- T. Hazenberg en T. van der Zon, ‘Romeinse Kust’. Leiden, RMO.
- L. Amkreutz, F. Brounen, J. Deeben, R. Machiels, M.F. van Oorsouw & B.Smit (red.), ‘Vuursteen verzameld. Over het zoeken en onderzoeken van steentijdvondsten en –vindplaatsen’, Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten 050). Samenwerking tussen RCE en RMO.
- O.E. Kaper (red.), ‘Koninginnen van de Nijl. Macht en Schoonheid in het Nieuwe Rijk’ (1539-1077 v. Chr.). Sidestone Press, Leiden.

Memoranda of Understanding

Het RMO streeft naar het uitbreiden van het wetenschappelijke netwerk door het vaststellen van *Memoranda of Understanding*. Dit zijn meerjarige raamovereenkomsten waarbinnen afspraken zijn gemaakt over gezamenlijke projecten en activiteiten. De MoU's beogen een langdurige samenwerking tot stand te brengen.

- Het Museo Egizio in Turijn is opgravingspartner. De opgraving in Sakkara kon niet plaatsvinden vanwege politieke en veiligheidsomstandigheden. Met Turijn zijn afspraken gemaakt over bruikleenverkeer, een gezamenlijk wetenschappelijk project over Salvolini (een pionier in de egyptologie die rond 1830 in Leiden en Turijn werkte) en gezamenlijke tentoonstellingsprojecten. In november opende in Leiden de tentoonstelling *Koninginnen van de Nijl*, samengesteld met 250 bruiklenen uit Turijn.
- Het MoU met de Vaticaanse musea inzake het onderzoek naar en de restauratie van mummiekistenproject is voortgezet. Behalve de vaste partners, het Vaticaan en het Louvre, sluiten steeds meer andere Europese instellingen zich bij dit project aan.
- De twee MoU's die met Jordanië zijn afgesloten, blijven van kracht. De opgraving in de Jordaanvallei, in samenwerking met de Yarmouk University, heeft wederom plaatsgevonden. Gezocht wordt naar mogelijkheden, ook financieel, om de voorgenomen museale samenwerking vorm te geven. Daarbij wordt gedacht aan een tentoonstelling waarbij de Jordaanvallei een belangrijke rol speelt.
- Het MoU met het Tunesische Institut National du Patrimoine wordt voortgezet. In 2016 is een tentoonstelling en publicatie over de verzamelaar Jean-Émile Humbert voor het Musée du Bardo voorbereid, die in maart 2017 wordt geopend. Deze twee RMO producties zijn een tegenprestatie voor het mogen ontvangen van 150 bruiklenen voor de tentoonstelling *Carthago* in de winter van 2014/2015.

- De samenwerking met het Archeologisch Museum in Bologna is beëindigd. In juli werd de tentoonstelling met topstukken van de RMO collectie, in Bologna ontmanteld. De collectie maakt nu weer deel uit van de vaste Leidse Egypte-opstelling.

Samenwerking met universiteiten

- Het museum organiseert jaarlijks meerdere lezingen en symposia in samenwerking met de Universiteit Leiden en het NINO. Tevens faciliteert het museum activiteiten van universitaire instellingen, zoals het Azië Instituut.
- In het kader van de samenwerking met het Material Agency Forum (MAF) van de Universiteit Leiden wordt gewerkt aan gezamenlijke publicaties. De lezingserie van MAF heeft een zekere faam opgebouwd.
- In het kader van de archeologie van Nederland is voortdurend contact met academische partners. Voor de conservatoren van de Nederlandse collecties zijn contacten met Europese partners, universitair en museaal, essentieel.
- Het RMO is betrokken bij LeidenGlobal, een samenwerkingsverband van zeven academische instellingen.
- Het hoofd Collecties en Onderzoek is benoemd tot adviseur van het Centre for Global Heritage and Development van de universiteiten Leiden, Delft en Rotterdam. Hij is tevens toegetreden tot de Raad van Advies van het Centre for Critical Heritage Studies van universiteiten in Göteborg en London (University College London).
- Veel stagiaires zijn afkomstig van de Universiteit Leiden. Ook andere universitaire opleidingen en het HBO leveren studenten. Het RMO breidt met de hulp van studenten onder andere de collectiedocumentatie uit.

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2016
Workshops (volwassenonderwijs)	120 met 2500 deelnemers	145 cursusdagen met 4.983 deelnemers.
Inleidingen en museumwandelingen	24 met 600 deelnemers	61 museumwandelingen en introlezingen met 1.200 deelnemers
Lezingen	40 x 60 bezoekers	62 in RMO door conservatoren en gast sprekers. 44 buiten RMO door conservatoren. Circa 6.000 bezoekers.

Volwassenonderwijs

Bij het aanbod voor het volwassenenonderwijs werkt het RMO samen met culturele partners. Het museum faciliteert de praktische gang van zaken op cursusdagen. De verantwoordelijkheid voor aanbod, inhoud, de afhandeling van inschrijving en de betaling ligt bij de cursusorganisaties. De partners zijn onder andere de Vrije Academie voor Kunsthistorisch Onderwijs, Huub Pragt Egyptologie, Het Huis van Horus, Livius Onderwijs, Mehen, Arte del Disegno, HOVO en Psefas Mozaïekkunst. Aan de 228 cursussen, verspreid over 145 dagen, namen 4.983 deelnemers deel.

Lezingen

Lezingen ondersteunen de missie (het centrale podium van de oudheid zijn). Daarnaast dienen de lezingen twee andere doelstellingen: publieksoverdracht van wetenschappelijke inzichten en samenwerking met universitaire instellingen. Het RMO biedt ruim baan aan wetenschappelijke partners, zodat het museumgebouw als wetenschappelijk centrum fungeert. Een overzicht van de lezingen door de conservatoren is opgenomen in het jaarverslag.

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2016
Lessen op scholen	10 met 250 kinderen	3.234 kinderen
MuseumJeugdUniversiteit	9 x met 1.350 kinderen	9 x met 1.205 kinderen
Workshops kinderen (90 dagen)	7.200	12.146

Het museum organiseert Museumdocent in de klas als alternatief lesprogramma. Steeds meer scholen vragen om een les op locatie met veelal als motivatie dat de afstand naar het museum te ver is en de vervoerskosten voor een klas leerlingen te hoog zijn. In het schooljaar 2014/2015 besloot het RMO Museumdocent in de klas breder in de markt te zetten en het onderwijs actief te benaderen, in verband met de zeven maanden sluiting door verbouwing. Dat resulteerde met 5.400 leerlingen in 2015 in een vertienvoudiging van het aantal bereikte leerlingen met museumlessen in de klas ten opzichte van 2013. In 2016 daalde dit aantal weer met 40% naar 3.234 leerlingen doordat er niet speciaal voor geworven werd: het museum was immers weer open voor reguliere lessen.

De MuseumJeugdUniversiteit, een initiatief van het RMO, organiseert op zondag hoorcolleges voor nieuwsgierige kinderen van 8 t/m 12 jaar. Doel is kinderen op een toegankelijke, niet te laagdrempelige manier kennis te laten maken met het museum als wetenschappelijk instituut. Na zes jaar landelijke coördinatie is eind 2015 het stokje overgedragen aan de vereniging van Science Centra. De MJU is thans een stichting geworden.

Workshops in vakanties	2015	2016
Kerstvakantie (begin jaar)	1.214	264
Voorjaarsvakantie	4.765	1.712
Meivakantie	1.697	2.258
Zomervakantie	Gesloten	4.132
Herfstvakantie	Gesloten	1.719
Kerstvakantie (einde jaar)	1.716	2.061
Totaal	9.392	12.146

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 31/12/2016
Facebook	1.500 likes	65.956
Twitter	1.500 volgers	7.174
Webbezoekers www.rmo.nl	Jaarlijks 725.000 (Urchin) = circa 304.000 met Google Analytics	Google Analytics: 625.836
Live streaming en webcam	1 x 5.000 deelnemers in periode 2013/2016	52.663 hits op YouTube kanaal
Televisie en radio	40	34
Vrije publiciteit	750 vermeldingen	825

Er is gekozen om via het zuiverder meetprogramma Google Analytics te rapporteren. Het tot en met 2012 ingezette Urchin gebruikte verouderde meetmethodes. Het aantal bezoeken dat Google Analytics

meet, ligt gemiddeld 60% lager dan bij Urchin. Het is daarom reëel het target van 725.000 meer dan te halveren tot 304.000. Dit is ruim gerealiseerd.

Het Facebookdoel was een positie in de top 20 van museale instellingen in Nederland. Eind 2013 is een campagne gestart, uitgevoerd door een marketingbureau. Het effect van de campagne was boven verwachting: ultimo 2016 heeft het RMO bijna 66.000 likes, goed voor de zevende plaats van de museale Facebookpagina's in Nederland. Op de lijst van Nederlandstalige museale Facebookpagina's neemt het museum de tweede plaats in.

Het museum heeft ervoor gekozen geen *live streaming* op te zetten, maar een YouTube kanaal te creëren met filmmateriaal uit eerdere tentoonstellingen, televisie-uitzendingen en ander relevant videomateriaal. Hierop waren eind december ruim honderd museum gerelateerde video's te zien. .

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2016
Eigen inkomsten	Gemiddeld 19,5% in periode 2013/2015	36,5%

De resultaatafspraak met het Ministerie van OCW is minimaal gemiddeld 19,5% eigen inkomsten ten opzichte van de structurele subsidie over de periode 2013/2016 te halen. Dat is gelukt met het gemiddelde jaarlijkse percentage eigen inkomsten van 40,3% over de jaren 2013/2016, inclusief sluiting van zeven maanden in 2015.

RESULTAATAFSPRAAK OCW	KWANTITATIEF	RESULTAAT 2016
Openingstijden	44 uur per week	44 uur per week

Het museum is open van dinsdag tot en met zondag van 10.00-17.00 uur en op maandagen in de vakanties.